

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BUNGE LA TANZANIA**

**TAARIFA YA SHUGHULI ZA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
VIWANDA, BIASHARA NA MAZINGIRA KUANZIA
MACHI, 2017 HADI JANUARI, 2018**

*[Inatolewa chini ya Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za
Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016*

Ofisi ya Bunge,
S.L.P. 941,
DODOMA

2 JANUARI, 2018

YALIYOMO

SEHEMU YA KWANZA	1
1.0 MAELEZO YA JUMLA	1
1.1 UTANGULIZI.....	1
1.2 MUUNDO NA MAJUKUMU YA KAMATI	1
1.3 SHUGHULI ZILIZOFANYIKA.....	3
1.3.1 Kupokea Taarifa za Utekelezaji na utendaji wa majukumu ya Wizara na Taasisi inazozisimamia	3
1.3.2 Kufanya Ziara za Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo.....	4
1.3.3 Kukutana na kujadiliana na wadau wa Sekta ya Viwanda, Biashara, Uwekezaji na Mazingira	4
1.3.4 Kuhudhuria Semina na Mafunzo kwa Wajumbe wa Kamati	4
SEHEMU YA PILI	6
2.0 UCHAMBUZI WA MATOKEO YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMATI	6
2.1 KUPOKEA TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA WIZARA TAASISI INAZOZISIMAMIA	6
2.1.1 Taarifa ya utekelezaji wa mapendekezo ya Kamati.....	6
2.1.2 Utekelezaji wa Mpango na Bajeti kwa mwaka wa fedha 2017/2018	7
2.1.3 Taarifa mbalimbali za Utekelezaji wa majukumu ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji na Taasisi zilizo chini yake	12
2.1.4 Kupokea na kujadili Taarifa ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira na Taasisi zilizo chini yake.....	42
2.2 UKAGUZI WA MIRADI YA MAENDELEO	59
2.2.1 Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha Kwa Mwaka Wa Fedha 2016/2017	59
2.2.2 Kutembelea shughuli za Viwanda (kiwanda cha Saruji cha Tanga).....	63
2.3 SEMINA NA MAFUNZO KWA WAJUMBE WA KAMATI.....	64
2.3.1 Semina ya Uchambuzi wa Bajeti.....	64
2.3.2 Semina kuhusu utunzaji wa Mazingira.....	64
SEHEMU YA TATU	65
3.0 MAONI, USHAURI NA MAPENDEKEZO	65
SEHEMU YA NNE	72
4.0 HITIMISHO	72

**TAARIFA YA SHUGHULI ZA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
VIWANDA, BIASHARA NA MAZINGIRA KWA KIPINDI CHA MACHI, 2017
HADI JANUARI, 2018**

SEHEMU YA KWANZA

1.0 MAELEZO YA JUMLA

1.1 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za Bunge Toleo la 2016, kwa niaba ya Wajumbe wenzangu naomba kuwasilisha Taarifa ya shughuli ambazo Kamati ya Bunge ya Viwanda, Biashara na Mazingira imezifanya katika kipindi cha kuanzia Machi, 2017 hadi Januari, 2018.

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii imegawanyika katika sehemu kuu nne (4). Sehemu ya kwanza ni maelezo ya jumla, sehemu ya pili inahusu uchambuzi na matokeo ya utekelezaji wa majukumu ya Kamati, sehemu ya tatu inabainisha maoni, ushauri na mapendekezo ya Kamati na sehemu ya nne ni Hitimisho la taarifa.

1.2 MUUNDO NA MAJUKUMU YA KAMATI

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Fasili ya 7(1) ya Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Kamati ya Viwanda, Biashara na Mazingira imepewa majukumu yafuatayo:

- (i) Kushughulikia Bajeti za Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji, na Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira;
- (ii) Kushughulikia Miswada ya Sheria na Mikataba inayopendekezwa kuridhiwa na Bunge iliyo chini ya Wizara hizo;

- (iii) Kushughulikia Taarifa za utendaji za kila mwaka za Wizara hizo; na
- (iv) Kufuatilia utekelezaji wa majukumu ya Wizara hizo.

Mheshimiwa Spika, pamoja na majukumu ya msingi ya Kamati kama yalivyo ainishwa hapo juu Kamati yoyote inaweza kupendekeza kwa Spika kupewa majukumu ya nyongeza, pia Mheshimiwa Spika, anaweza kukabidhi jambo lolote jingine kwa Kamati yoyote kadri atakavyoona inafaa kwa ajili ya kufanyiwa kazi na Kamati hiyo. Hii ni kwa mujibu wa Kanuni ya 119 ya Kanuni za Kudumu za Bunge toleo la Januari, 2016.

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara na Mazingira ilitumia njia mbalimbali katika utekelezaji wa majukumu yake kama ifuatavyo:-

- i) Kupokea na kujadili Taarifa za utekelezaji na utendaji kutoka kwenye Wizara zinazosimamiwa na Kamati ya Viwanda, Biashara na Mazingira;
- ii) Kufanya ziara za Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo iliyotengewa Fedha kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017. Katika ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo kamati ilipata pia fursa ya kutembelea Viwanda binafsi ambavyo vinachakata malighafi zinazozalishwa hapa nchini.
- iii) Kukutana na kujadiliana na wadau mbalimbali wa Sekta za Viwanda, Biashara, Uwekezaji na Mazingira; na
- iv) Kuhudhuria Semina mbalimbali kwa lengo la kuijengea Kamati uwezo wa kutekeleza majukumu yake.

1.3 SHUGHULI ZILIZOFANYIKA

Mheshimiwa Spika, Kamati katika kipindi cha Machi, 2017 hadi Januari 2018 ilitekeleza shughuli zifuatazo:-

1.3.1 **Kupokea Taarifa za Utekelezaji na utendaji wa majukumu ya Wizara na Taasisi inazosisimamia**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kuchambua taarifa ya utekelezaji wa majukumu ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji pamoja na Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira kwa mwaka wa fedha 2017/2018, na kutoa mapendekezo kwenye maeneo mbalimbali. Aidha, Kamati ilipokea na kuchambua Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2017/2018 ya Wizara Taasisi zilizo chini ya Wizara hizo na kutoa ushauri na Mapendekezo mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, Kamati pia, ilipokea na kuchambua taarifa za Taasisi ambazo zinatekeleza majukumu yake chini ya Usimamizi wa Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji pamoja na Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira. Katika kipindi hicho Kamati ilikutana na Taasisi zilizo chini ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji zikiwemo; Chuo cha Elimu ya Biashara (CBE), Wakala wa usajili wa Biashara na Leseni (BRELA), Kituo cha Uwekezaji Tanzania (TIC), Shirika la Viwango Tanzania (TBS), Wakala wa Vipimo (WMA), Mamlaka ya EPZ na Shirikisho la Viwanda Vidogovidogo (SIDO). Aidha, Kamati ilikutana na Baraza la Uhifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) lililopo chini ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira.

1.3.2 **Kufanya Ziara za Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ziara katika baadhi ya Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha katika Mwaka wa Fedha 2016/2017 ili kujionea hali halisi ya utekelezaji wa miradi hiyo.

Mheshimiwa Spika, kamati pia ilitembelea miradi isiyotengewa fedha vikiwemo viwanda vya kuzalisha bidhaa kwa lengo la kujifunza shughuli zao, mafanikio na changamoto.

1.3.3 **Kukutana na kujadiliana na wadau wa Sekta ya Viwanda, Biashara, Uwekezaji na Mazingira**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilikutana na wadau mbalimbali wa Sekta za Viwanda, Biashara, Uwekezaji na Mazingira kwa ajili ya kusikiliza maoni yao. Wadau mbalimbali walifika mbele ya Kamati na kutoa maoni na ushauri wao kuhusu namna ya kuboresha sekta za Viwanda, Biashara, Uwekezaji na Mazingira. Wadau waliofika mbele ya Kamati ni pamoja na Shirikisho la wenye viwanda Tanzania *Confederation of Tanzania Industries* (CTI), kiwanda cha *SAYONA*, kiwanda cha *Cocacola*, kiwanda cha Ivori LTD, kiwanda cha *Fivestar Printing*, kiwanda cha *Anjari Soda*, na kiwanda cha bia cha *Serengeti Breweries*

1.3.4 **Kuhudhuria Semina na Mafunzo kwa Wajumbe wa Kamati**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilihudhuria Mafunzo, Semina na kukutana Wadau mbalimbali, katika Mafunzo yalihusu Sekta zilizo chini ya Wizara inazozisimamia na yalilenga kuwajengea uwezo Wajumbe wa Kamati.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata mafunzo yaliyosimamiwa na Mradi wa ***Legislative Support Program*** uliyo chini ya Ofisi ya Bunge, na Shirika la Mazingira la ***Heifer International***. Aidha, Kamati ilipata fursa ya kuhudhuria Kikao cha Majadiliano kati ya Serikali na Sekta Binafsi kuhusu namna ya kuhamasisha na kukuza Sekta za Viwanda, Biashara na Uwekezaji.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA MATOKEO YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMATI

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara na Mazingira, ilitekeleza majukumu yake katika kipindi cha Machi, 2017 hadi Januari, 2018, kwa kuzingatia Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016 kama ilivyoielezwa hapo awali.

Mheshimiwa Spika, Majukumu hayo ni pamoja na kupokea taarifa za utekelezaji na utendaji wa majukumu ya Wizara zinazosimamiwa na Kamati na taasisi zilizochini yake, Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo, kukutana na Wadau kwa ajili ya kusikiliza maoni yao na kuhudhuria Semina na Mafunzo. Katika utekelezaji huu Kamati ilikutana na Wizara mbili (2) inazosisimamia, Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji na Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira.

2.1 KUPOKEA TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA WIZARA TAASISI INAZOSISIMAMIA

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitekeleza majukumu mbalimbali kwa kipindi cha kuanzia Machi, 2017 na Januari, 2018 katika kuendelea kusimamia Wizara zake mbili pamoja na Taasisi zilizoko chini yake. Majukumu hayo ni haya yafuatayo:-

2.1.1 Taarifa ya utekelezaji wa mapendekezo ya Kamati

Mheshimiwa Spika, wakati wa kupitia na kuchambua taarifa ya utekelezaji wa Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji pamoja na Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira kwa mwaka wa fedha 2016/2017, Kamati ilitoa ushauri kwenye maeneo mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, Naomba kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Serikali imejitahidi kuzingatia ushauri wa Kamati, hata hivyo kuna maeneo ambayo Serikali haikuyatekeleza ipasavyo Kamati inaendelea kuisisitiza Serikali kutekeleza ushauri huo.

2.1.2 Utekelezaji wa Mpango na Bajeti kwa mwaka wa fedha 2017/2018

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu kanuni ya 98 (2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge toleo la Februari, 2016, Kamati ilichambua utekelezaji wa Bajeti za Wizara zinazosisimamia kwa mwaka wa fedha 2017/2018 kama inavyoelezewa hapa chini.

a) Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji, kwa Mwaka wa Fedha 2017/2018.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kupokea, kujadili na kuchambua taarifa ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji kuhusu utekelezaji wa Bajeti, makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2017/2018.

i) Makadirio ya mapato kwa mwaka wa fedha 2017/2018

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2017/2018 Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji ilipanga kukusanya shilingi bilioni **20** kutokana na ada za leseni, nyaraka za zabuni na faini kwa kukiuka Sheria ya Leseni.

Mheshimiwa Spika, Makadirio ya makusanyo ya mwaka wa fedha **2017/2018** ni sawa na makadirio ya mwaka wa fedha unaoishia wa **2016/2017** ambayo hayakufikiwa. Kamati inashauri kuwa, ili kufikia makadirio yanayopangwa Serikali lazima kuangalia upya changamoto zilizopelekea kutofikia malengo hayo na ifanye jitihada za kukabiliana na

changamoto hizo ili kuhakikisha wanafikia malengo wanayojiwekea hususani katika kipengele cha uuzaji wa nyaraka za zabuni.

ii) **Makadirio ya Matumizi kwa mwaka wa fedha 2017/2018**

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2017/2018, Wizara ilitengewa jumla ya Shilingi **122,215,109,201** kwa ajili ya matumizi ya Kawaida na kutekeleza Miradi ya Maendeleo kwa mafungu **44** na **60**. Kati ya fedha hizo Shilingi **80,190,377,451** sawa na asilimia **65.6** ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo na Shilingi **42,024,731,750** sawa na asilimia **34.4** ya fedha zote zinazoombwa ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida.

Mheshimiwa Spika, Mchanganuo huu ni kwa mafungu yote mawili (2) Fungu **44**-Viwanda na Fungu **60**-Biashara na Uwekezaji. Bajeti iliyopitishwa ya Shilingi **122,215,109,201** ni zaidi kwa asilimia **49.2** ikilinganishwa na Shilingi **81,871,992,000** zilizoidhinishwa katika mwaka wa fedha **2016/2017**.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuongeza bajeti ya Wizara hususani kwa Bajeti ya Miradi ya Maendeleo, jambo hili linatarajiwa kufanikisha utekelezaji wa Miradi mingi ya Maendeleo na kama ongezeko hili liende sambamba na utoaji wa fedha zilizotengwa tena kwa wakati.

Mheshimiwa Spika, pamoja na ongezeko hilo la asilimia 49.2, Kamati bado inaona kutokana na majukumu na azma ya Serikali kwenda kwenye uchumi wa Viwanda Bajeti hii bado ni ndogo. Kamati inashuri Serikali kutenga fedha za kutosha kukabili masuala yote ambayo ni ya msingi kutofanyika kwake yanasababisha gharama za ziada kwa Serikali.

iii) Utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji kwa Mwaka wa Fedha 2017/2018

- **Makusanyo**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifahamishwa kuwa hadi kufikia Disemba, 2017 Wizara ilikuwa imekusanya shilingi **8,598,083,500.07** sawa na asilimia **42.99** ya makusanyo yaliyokuwa yamekadiriwa kukusanywa. Makusanyo haya ni karibia ya nusu ya lengo, Kamati inashuri Wizara kuongeza jitihada ili kuhakikisha wanafikia lengo ifikapo mwisho wa mwaka wa fedha.

- **Upatikanaji wa fedha kutoka Hazina**

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia disemba, 2017 Wizara ilikuwa imepokea kiasi cha shilingi **29,687,552,982** sawa na asilimiwa **24.3** ya fedha zote zilizoidhinishwa kwenye mafungo yote mawili (Fungu **44&60**) ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji. Kati ya kiasi kilichotolewa ni Shilingi **8,000,000,000** tu sawa na asilimia **9.98** ilitolewa kwa ajili ya miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, upatikanaji wa fedha za Miradi ya Maendeleo si wakuridhisha jambo linalopelekea kutokamilika Miradi hiyo kwa wakati na kupelekea Serikali kuwa na matumizi makubwa yasiyo akisi thamani ya kazi inayofanya (Value for Money). Kamati inaendelea kusesitiza kuwa fedha za miradi ya maendeleo zitolewe kama zinavyokuwa zimeidhinishwa na Bunge tena kwa wakati.

b) Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira kwa Mwaka wa Fedha 2017/2018

i) Makusanyo ya Ofisi kwa Mwaka wa Fedha 2017/2018

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Makamu wa Rais haifanyi makusanyo ya Maduhuli hivyo basi hakuna makusanyo ya maduhuli kutoka Ofisi hii.

ii) Makadirio ya Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2017/2018

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2017/2018 Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira iliidhinishwa Shilingi **15,002,988,437.00** kwa ajili ya kutekeleza majukumu yake. Kati ya fedha zilizoidhinishwa Shilingi **10,634,020,440.00** ni kwa ajili ya Ofisi ya Makamu wa Rais Idara ya Mazingira, ambapo Shilingi **6,788,452,437.00** ni kwa ajili ya matumizi ya Miradi ya Maendeleo na Shilingi **3,845,568,000.00** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida. Kati ya fedha za matumizi ya kawaida Shilingi **2,215,044,000.00** ni ruzuku kwa Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira na kiasi kinachosalia Shilingi **1,630,524,000.00** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida.

Mheshimiwa Spika, fedha zilizoombwa kwa ajili yakutekeleza Miradi ya Maendeleo katika Mwaka wa Fedha **2017/2018** ni Shilingi **6,788,452,437.00** ambapo Shilingi **3,000,000,000.00** ni fedha za ndani na Shilingi **3,788,452,437.00** ni fedha za nje. Kiasi hiki ni pungufu kwa asilimia **38** ikilinganishwa na Shilingi **10,973,083,448.00** zilizoidhinishwa mwaka wa fedha 2016/2017.

Mheshimiwa Spika, taarifa zinaonyesha dhahiri jinsi bajeti ya Ofisi hii muhimu imeendelea kushuka mwaka hadi mwaka jambo linalokwamisha utekelezaji wa majukumu yake.

iii) Utekelezaji wa Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira kwa Mwaka wa Fedha 2017/2018

- **Upatikanaji wa Fedha kutoka Hazina**

Mheshimiwa Spika, Katika mwaka wa fedha **2016/2017** Ofisi ya Makamu wa Raisi - Mazingira iliidhinishiwa jumla ya Shilingi **14,817,377,437.00** kwa ajili ya kutekeleza majukumu yake. Kati ya fedha hizo, Shilingi **8,028,925,000.00** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na Shilingi **6,788,452,437.00** ni kwa ajili ya miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Disemba, 2018 fedha zilizokuwa zimepokelewa na Ofisi hii ni kwa upande wa Miradi ya Maendeleo ni shilingi **1,061,079,990** fedha kutoka nje. Kiasi hiki nia sawa na asilimia **15.63**. Upatikanaji wa fedha kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida upo vizuri kwakuwa fedha hizo zinachangiwa na mishahara.

Mheshimiwa Spika, Serikali haijalipa kipaumbele suala la uhifadhi na usimamizi wa mazingira na hii inajidhihirisha katika Bajeti ya wizara hii ambapo Miradi ya Maendeleo hutengewa kiasi kidogo sana na bado kiasi hicho hakipelekwi kwa wakati hivyo kukwamisha utekelezaji wake. Miradi ya maendeleo ya mazingira inatekelezwa kwa kutegemea fedha za wafadhili. Kamati inaishauri Serikali kuharakisha taratibu ya kutoa vibali ili kodi zote zitokanazo na shughuli za Mazingira zianze kupelekwa katika Mfuko wa Mazingira.

Mheshimiwa Spika, Mfuko wa Mazingira ukiwezesha kujikusanyia mapato yake utakuwa na fedha za kutosha kushughulikia masuala ya mazingira bila kutegemea msaada kutoka kwa wafadhili.

2.1.3 Taarifa mbalimbali za Utekelezaji wa majukumu ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji na Taasisi zilizo chini yake

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha kuanzia Machi 2017 hadi Januari, 2018, Wajumbe walipokea Taarifa mbalimbali za Utekelezaji wa majukumu ya Wizara na Taasisi zilizo chini ya Wizara hizo kama ifuatavyo:

a) Kupokea na kujadili Taarifa ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji kuhusu shughuli zinazofanywa na Taasisi ya TRADEMARK East Afrika.

Mheshimiwa Spika, kamati ilipokea na kujadili Taarifa kuhusu utekelezaji wa shughuli za Taasisi ya TRADEMARK East Afrika (TMEA). TRADEMARK-East Africa ni Taasisi inayofadhiliwa na wafadhili mbalimbali kwa lengo la kukuza biashara na masoko kwa nchi za Afrika Mashariki kikanda na kimataifa.

Mheshimiwa Spika, Mfadhili mkubwa wa TMEA ni Idara ya Maendeleo ya Kimataifa (*Department for International Development-DFID*). TMEA-Tanzania inafanya kazi chini ya uratibu wa Wizara ya Afrika Mashariki, kupitia kamati ya uratibu ambayo ipo chini ya Katibu Mkuu wa Wizara ya Fedha.

Mheshimiwa Spika, kupitia Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji TMEA imefadhili Mradi wa Uboreshaji na Kuongeza Ufanisi wa Shirika la Viwango Tanzania (TBS) katika kuandaa na kutekeleza Viwango Nchini. Lengo la Mradi huu ni kuliwezesha Shirika katika kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi na kuboresha uwezo wake katika kutoa huduma kwa wananchi.

Mheshimiwa Spika, Aidha, TMEA imefadhili Mradi wa Upanuzi wa Bandari ya Dar es Salaam na ujenzi wa Vituo vya Mipakani, kwa kuwa miradi hii ilitarajiwa kutachochea ukuaji wa biashara.

Mheshimiwa Spika, Mradi wa Uboredhaji na Kuongeza Ufanisi wa Shirika la Viwango Tanzania (TBS) katika kuandaa na kutekeleza Viwango Nchini, kuwa

utekelezaji wake unaendelea, awamu ya kwanza imekamilika vizuri na awamu ya pili inatarajia kuanza tarehe 1 Septemba, 2017.

Mheshimiwa Spika, Mradi huu wa awamu ya pili utahusika na kuimarisha miundombinu ya TEHAMA ya Shirika, ambapo itaboresha mifumo ya mawasiliano, mifumo ya kuhifadhi kumbukumbu za Uandaaji Viwango, uhakiki wa ubora, ugenzi na upimaji; ili kuboresha utoaji huduma kwa wateja kwa kuongeza ufanisi na kupunguza gharama zisizo za lazima.

Mheshimiwa Spika, mradi huu umekuja wakati muafaka ambapo Serikali inasisitiza kuimarisha ujenzi wa Viwanda hivyo kuongeza upatikanaji wa bidhaa zitakazohakikiwa ubora wake katika mfumo unaotambulika kikanda na kimataifa utasaidia kujipatia soko la ndani na nje ya nchi. Kamati inaipongeza Wizara kwa kuandika andiko zuri ambalo limewezesha kupata mradi huu muhimu.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa Trademark East Afrika ipo kwa ajili ya kuihudumia Afrika Mashariki kwa Ujumla wake, Kamati inashauri Serikali kuwanda na kupeleka maandiko mengi iwezekanavyo ya ufadhili ili nchi iweze kunufaika na miradi hii ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa Makao Makuu ya TRADEMARK East Africa yapo nchini Kenya, na kwa kuwa Taasisi hii ina wafanyakazi 100 lakini kati ya hao watanzania ni watatu(3) tu, uwakilishi huu mdogo sana, Kamati inashauri Serikali kujitahidi sana kushauriana na washiriki ili kuongeza ajira kwa watanzania kwenye taasisi hii.

b) Kupokea na kujadili Taarifa ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji kuhusu Mkakati/Mpango wa Serikali katika kutekeleza Mradi wa Kituo cha Biashara cha Kurasini.

Mheshimiwa Spika, Mradi wa Kituo cha Biashara cha kurasini (Kurasini logistic Center) ni miongoni mwa miradi ya kielelezo ya taifa (*National Flagship Project*) kwa mujibu wa Mpango wa Pili wa Taifa wa Maendeleo wa Miaka Mitano (FYDP II) ambao ni Mradi wa Ujenzi wa Kituo kikubwa cha kibiashara.

Mheshimiwa Spika, Mradi unatarajia kutekelezwa kwa kutumia utaratibu wa Ubia (*Joint Venture*), mchango wa Serikali katika ubia huo utakuwa ni Ardhi ya eneo la Mradi na hisa za Serikali hazitapungua 25 na kwa namna yoyote hazitapungua katika kipindi chote cha Ubia. Utekelezaji wa Mradi ulitegemewa kuanza katika Mwaka wa Fedha 2017/2018 kwa kuanzisha Viwanda visivyopungua ishirini 20 hadi kufikia 2020.

Mheshimiwa Spika, mradi umakabiliwa na changamoto nyingi ikiwani pamoja na kushindwa kufidia na kubomoa nyumba tatu. Kwa sasa nyumba zimefanyiwa uthamini lakini fedha kwa ajili ya kulipa fidia hazijatolewa. Changamoto nyingine ni upatikanaji wa hati miliki ya eneo la mradi kwa jina la Mamlaka ya EPZ; na gharama kubwa ya malipo ya *Premium* na kodi ya ardhi.

Mheshimiwa Spika, mradi huu umechelewa sana kutekelezwa na umedumu kwa miaka saba sasa na kusababisha kupanda kwa gharama za utekelezaji wake. Mradi ulipoanza kutekelezwa mwaka 2010 ulihitajika kulipa fidia ya Shilingi **bilioni 60** na malipo yalipaswa kufanyika kwa awamu nne lakini kwa ajili ya kuchelewa gharama ilipanda na kufikia Shilingi **bilioni 191** kutokana na riba.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mradi huu kudumu kwa miaka saba (7) sasa bado Serikali haifahamu namna bora ya kutekeleza mradi huu kwa maana haijaamua kama utatekelezwa kwa *Joint Venture* mara *Design Build and Transfer*, kamati haioni jitihada za dhati katika kutekeleza mradi huu kwani mkanganyiko uliopo hauhamasishi wawekezaji kuja kuwekeza.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa mradi huu huwa ni moja ya miradi ya kielelezo na inayotarajiwa kuchochea ukuaji wa Viwanda, Kamati inashauri Serikali ichukue hatua za makusudi kuutekeleza mradi huu.

c) Kupokea na kujadili taarifa ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji kuhusu utekelezaji wa Mradi wa NEDF.

Mheshimiwa Spika, Mfuko wa kuwaendeleza wajasiriamali Nchini (NEDF) ulianzishwa mwaka 1994 kwa azimio la Bunge la Jamuhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa ajili ya kutoa mikopo kwa wenye viwanda vidogo na wafanyabiashara wadogo Tanzania Bara.

Mheshimiwa Spika, Mfuko huu unalenga kuondoa umasikini kwa kuwasaidia wajasiriamali kuanzisha na kuendeleza miradi katika sekta ya uzalishaji inayohusika na viwanda vidogo, kilimo na biashara na sekta nyingine kama vile afya, ujenzi, utalii na uchukuzi. Mfuko unaendeshwa na Shirika la kuhudumia Viwanda Vidogo (SIDO) chini ya usiamamizi wa Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji.

Mheshimiwa Spika, Mfuko huu ulianza na mtaji wa shilingi **500,000,000** na sasa umefanikiwa kufikia shilingi **7,413,283,433**. Tangu mfuko kuanzishwa umetoa mikopo wenye thamani ya shilingi **62,812,532,000** kwa wajasiriamali.

Mheshimiwa Spika, mikopo hiyo ilitolewa kwa maombi **85982** ambayo ni asilimia **40.13** ya maombi yote. Kwa sasa Serikali kupitia taasisi yake ya imepanga pia kuanzisha Mfuko wa dhamana kwa kushirikiana na CRDB ambao utasaidia Wajasiriamali wadogo kuweza kukopa kiasi kikubwa cha fedha hivyo kuimarisha shughuli zao za kiuchumi.

Mheshimiwa Spika, Mfuko unakabiliana na changamoto ya ufinyu wa fedha, kwa miaka mitatu mfululizo sasa Mfuko haujapata fedha yoyote kutoka Serikalini.

Mheshimiwa Spika, chanzo kikubwa cha fedha za Mfuko ni ruzuku kutoka Serikalini, Kamati inaishauri Serikali kupeleka fedha za kutosha kwenye Mfuko ili kuweza kuongeza idadi ya wanufaika.

d) Kupokea Taarifa ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji kuhusu Utekelezaji wa Miradi ya KAIZEN, SMES, ASDP, SIDO, Implementation of BEST Programme na Strenthening TWLB Capacity.

Mheshimiwa Spika, Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji katika Mwaka wa Fedha 2016/2017 ilitenga shilingi 40,000,000,000 sawa na asilimia 49 ya bajeti yake kwa mwaka huo kwa ajili ya kutekeleza Miradi ya Maendeleo. Kamati ilipata fursa ya kupatiwa taarifa ya utekelezaji wa baadhi ya Miradi ya Maendeleo chini ya Wizara hii. Miradi hiyo ni kama ifuatavyo:-

i) KAIZEN

Mheshimiwa Spika, Mradi huu unahusisha mafunzo na kubadilishana ujuzi baina ya nchi kwa lengo la kuongeza tija katika maeneo ya uzalishaji na ujasiriamali; mbinu za uendeshaji biashara; na utumiaji na uhifadhi wa mahesabu na gharama zake. Mradi ulitegemewa kuendelea kufanya

mabadiliko kwa kuongeza tija na ubora kwa kutumia rasilimali zilizopo kwa gharama nafuu.

Mheshimiwa Spika, mradi ulitengewa shilingi 100,000,000 ikiwa ni mchango wa Serikali katika kutekeleza mradi huu. Mradi unakabiliwa na changamoto ya fedha, kwani mpaka kumalizika kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017 ulikuwa haujapokea fedha yoyote hivyo mradi ulikwama.

Mheshimiwa Spika, kamati inaishauri Serikali kutekeleza utoaji wa fedha kwenye miradi iliyopangiwa fedha ili kufanikisha azma ya kujenga Uchumi wa Viwanda.

ii) **Mradi wa Smes Industrial Infrastructure Expansion and Capacity Building**

Mheshimiwa Spika, mradi huu unahusu mkakati wa Wilaya moja bidhaa moja (one District one Product ODOP) ambao Shirika la Viwanda vidogo SIDO kwa kushirikiana na Wilaya husika huibua na kuendeeza bidhaa moja kwa awamu katika wilaya kwa kuzingatia rasilimali zilizopo katika wilaya husika.

Mheshimiwa Spika, lengo la Mkakati huu ni kuchochea maendeleo ya Viwanda vidogo ili kuongeza kipato na ajira ya wananchi wa vijijini. Kutekelezwa kwa mradi huu kutasaidia kutumia rasilimali zilizopo katika wilaya jambo litakalochochea ukuaji wa uchumi vijijini kupitia viwanda hivyo.

Mheshimiwa Spika, aidha, faida nyingine za kutekeleza mradi huu ni kuupunguza wimbi la vijana wanaohamia mjini kutafuta ajira kwani katika wilaya zinazotekeleza mradi huu kutakuwepo na ajira kwa vijana wetu kuanzia katika kilimo mpaka viwanda.

Mheshimiwa Spika, taarifa zinaonyesha kwa mradi umefanikiwa kugusa maeneo ya uzalishaji wa chumvi, ubanguaji wa korosho, usindikaji wa mihogo, usindikaji wa vyakula, uhunzi, useremala, ukamuaji wa mafuta ya kula, uzalishaji wa asali, usindikaji wa ngozi na utengenezaji wa sabuni na mishumaa.

Mheshimiwa Spika, mradi huu unakabiliwa na changamoto ya fedha, katika mwaka wa fedha 2016/2017 ulitengewa kiasi cha Shilingi 2,400,000,000 kwa ajili ya kutunisha mfuko wa NEDF ambazo ndio zingetumika kuwakuzia mtaji wenyeviwanda vidogo na kuweza kuendeleza viwanda hivyo lakini fedha hizo hazikutolewa.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaendelea kushauri Serikali kuwa inapotenga fedha kwenye Bajeti ni vema kuzitoa ili zitekeleze miradi iliyopangwa.

iii) Mradi wa SIDO Institutional Support

Mheshimiwa Spika, mradi huu unahusu kuliwezesha shirika la SIDO kujenga uwezo na kuendelea kutekeleza majukumu iliyopangiwa. Kwa Mwaka wa Fedha, 2016/2017 SIDO ilitengewa shilingi 6,050,000,000 kama "*institution support*" kwa ajili ya uendelezaji wa Maeneo ya viwanda katika mikoa mitano, ya Dar es Salaam (Vingunguti Industrial Estate), Mbeya (kitalu U), Mwanza (Nyakato Industrial Estate), Morogoro (Kihondo) na Arusha. Fedha zilizotengwa hazikutolewa na hivyo haukutekelezwa. Kamati inashuari Serikali kupeleka fedha katika mradi huu kama zilivyoidhinishwa na Bunge.

iv) Mradi wa TIRDO Institutional Support

Mheshimiwa Spika, Taasisi ya TIRDO ilitengewa Shilingi 500,000,000 ili kuwezesha kutekeleza majukumu yake iliyopangiwa. Fedha hiyo ilikuwa ni kwa ajili ya; kufanya tafiti mbalimbali na kutoa mafunzo ya kukabiliana na utunzaji wa siri (Cyber Security) katika taasisi na Wakala za Serikali; kutekeleza mkakati wa kuimarisha sekta ya ngozi na viwanda vya ngozi ili kupunguza uharibifu wa mazingira kwa kurejelesha ngozi; kuendelea kukamilisha mchakato wa kuhakiki (Accreditation) na kuboresha maabara ya Mazingira; na kuendelea kutekeleza mfumo wa ufuatiliaji wa mazao kwa kutumia tecknohama.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2016/2017 taasisi ya TIRDO ilikuwa na jukumu kubwa la kutekeleza Mradi wa kuongeza Thamani katika Taka Ngumu na ngozi kwa kusimika mashine ya kuongeza thamani kwenye taka ngumu zitokanazo na uzalishaji katika viwanda vya ngozi. Mradi ulitengewa kiasi cha shilingi **53,050,000** katika Bajeti ya mwaka 2016/2017 na kiasi kilichopokelewa ni shilingi **41,500,000** ambazo zilitumika kununua vipuri na kusimika mashine.

Mheshimiwa Spika, pamoja na umuhimu wa majukumu ya taasisi hii bado inakabiliana na changamoto ufinyu wa Bajeti katika kutekeleza majukumu. Bajeti inayotengwa kwa ajili ya Taasisi ni ndogo haitoshi, Mradi bado unahitaji kiasi cha shilingi 67,000,000 kwa ajili ya kuhaulisha teknolojia hii kwa wajasiriamali.

v) Mradi wa Best Programme Implementation

Mheshimiwa Spika, Mradi huu unajihusisha na uboreshaji wa mazingira ya kufanyia biashara nchini kwa lengo la kurahisisha taratibu za kuanzisha biashara, uwekezaji na kuendesha biashara na hivyo kuvutia wawekezaji

na wafanyabishara nchini. Mradi unajukumu la kuboresha sheria ya leseni ya mwaka 1972 ili iwezeshe kutoa leseni kwa njia ya mtandao, pia unajukumu la kuandaa kanuni za sheria zitakazorekebishwa, kukamilisha na kuzindua *Tanzania Business Portal* kwa ajili ya kuharakisha upatikanaji wa taarifa muhimu za biashara.

Mheshimiwa Spika, Changamoto ya mradi huu ni kuwa mradi huu bado hajapatiwa fedha kwa ajili ya kutekeleza majukumu hayo.

vi) Mradi wa Strengthening TWLB Capacity

Mheshimiwa Spika, Huu ni mradi wa kuimarisha Mfumo wa Stakabadhi za Ghala unaotekelezwa kwa ufadhili wa *Alliance for a Green Revolution in Africa (AGRA)* Mapinduzi ya Kijani na Serikali ya Tanzania. Mradi ulianzishwa kufuatia changamoto zilizojitokeza wakati wa utekelezaji wa Mfumo wa Stakabadhi za Ghala chini ya Sheria Namba 10 ya 2005. Mradi ulianza kutekelezwa Januari, 2013 na ulitekelezwa kwa miaka miwili tu ambapo mwaka 2015/2016 mfadhili alisitisha kutoa hela kwa madai kuwa anataka mabadiliko ya sera ya miradi hiyo.

Mheshimiwa Spika, baada ya mfadhili kujitoka katika mradi huu tulibaki na ruzuku kutoka Serikalini ambapo katika mwaka wa fedha 2016/2017 ulitengewa shilingi 200,000,000 kwa ajili ya kutekeleza majukumu yake lakini hadi kufikia Disemba 2016 Fedha zilikuwa hajiapelekwa hivyo kukwamisha utekelezaji wa majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, miradi yote hii inakabiliana na changamoto ya upatikanaji wa fedha, Wizara ilijipangia kutekeleza Miradi hii kwa kuzingatia umuhimu wake jambo la kushangaza ni fedha kwa ajili ya utekelezaji wake hazipelekwi na kusababisha kuchelewesha utekelezaji wake. Ni ushauri wa kamati kuwa fedha zinazoidhinishwa na Bunge kwa ajili ya Miradi ya

maendeleo zipelekwe kwenye miradi kwa wakati ili kukamilisha utekelezaji wake na ili tuweze kunufaika na miradi hiyo.

e) Kupokea na kujadili Taarifa ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji kuhusu utekelezaji wa Mradi wa Ujenzi wa Kongano la Sekta ya Ngozi na bidhaa za Ngozi (Dodoma Leather Cluster) katika eneo la Zuzu Dodoma.

Mheshimiwa Spika, Sekta ya ngozi ni moja ya ya sekta za kipaumbele katika mpango wa pili wa Maendeleo wa Miaka Mitano, Sekta hii ina mnyororo mrefu wa thamani hivyo inauwezo mkubwa wa kutoa ajira kwa wingi. Aidha, Tanzania ni nchi ya pili Barani Afrika kwa wingi wa mifugo hivyo kufanya upatikanaji wa malighafi hii kuwa rahisi. Changamoto inakuja katika uwezo wa usindikaji ngozi nchini ambao si wakuridhisha na hii ni kutokana na changamoto ya ukosefu wa ubora wa ngozi.

Mheshimiwa Spika, zaidi ya asilimia 50 ya ngozi inayovunwa ni daraja la tatu, zinazobaki kwa asilimia 25 ni za daraja la pili na kwanza. Hili linatokana na mifungo kutokutunzwa vizuri; kuweka mifugo alama; kuchapa mifugo; kuchuna bila kutumia vifaa sahihi; na kutokuwa na uwezo wa kuongeza ngozi thamani hadi hatua ya mwisho.

Mheshimiwa Spika, Tanzania inasindika futi za mraba milioni 25.9 ambayo ni sawa na asilimia 30 ya uwezo wake uliosimikwa, usindikaji huo huwa hadi hatua ya awali tu (*wet blue/white/brown*). Ngozi zilizosindikwa mpaka hatua ya awali (*wet blue/white/brown*) huuzwa nje ya nchi ambako huongezwa thamani hadi hatua ya mwisho.

Mheshimiwa Spika, Mahitaji ya ngozi ni makubwa ukilinganisha uwezo wa Nchi kusindika ngozi hadi hatua ya mwisho, kwa sasa tuna Viwanda tisa (9)

vinavyosindikwa ngozi, kati ya viwanda hivyo ni vitatu (3) tu ndio vina uwezo wa kuongeza thamani hadi hatua ya mwisho tena kwa kiwango kidogo tu.

Mheshimiwa Spika, Kutokana na umuhimu wa kuongeza kiasi cha ngozi zinazosindikwa hadi hatua ya mwisho pamoja na kuzalisha kwa wingi bidhaa za ngozi, Kamati inaipongeza Serikali kwa hatua iliyochukua ya kutafuta eneo la Zuzu Mkoani Dodoma lenye ukubwa wa Ekari 107 ambapo inategemewa kuanzisha na kuendeleza vijiji vya Viwanda (*Industrial Villages*) vya ngozi kwa lengo la kuchochea na kuvutia wawekezaji katika viwanda vya ngozi na bidhaa za ngozi nchini.

Mheshimiwa Spika, faida zitakazopatikana kutokana na kuanzishwa kwa kongano la ngozi la zuzu ni; kuongeza uwezo wa matumizi ya malighafi (ngozi na kemikali kama vile chumvi na chokaa); kuimarika kwa mnyororo wa uongezaji wa thamani ngozi kukokana ngozi bora; kuongezeka kwa uwekezaji katika mnyororo wa uongezaji wa thamani ya ngozi; kuongezeka wa ajira kutoka katika mnyororo wa uongezaji wa thamani; na nyingine nyingi.

Mheshimiwa Spika, Kamati inakubaliana na wazo la uanzishwaji wa kongano hili ila inaishauri Serikali kuwa katika utekelezaji wa suala hili ni lazima kuwa na Mkakati mzuri wa utekelezaji wa mradi huu maana uzalishaji wa ngozi utakuwa na manufaa makubwa sana kwenye uchumi wa nchi.

Mheshimiwa Spika, Kamati inashauri Serikali ili kufanikisha utekelezaji wa mradi wa Zuzu wakulima na wafugaji wengi wapatiwe elimu juu ya ufugaji bora na wenye viwanda wapewe elimu ya kutosha juu ya usindikaji ngozi.

Mheshimiwa Spika, Aidha, Kamati inaendelea kuishauri Serikali kufufua viwanda vya ngozi vilivyokufa kwa kuangalia namna ya kuweka mazingira mazuri kwa wawekezaji hao waweze kufufua viwanda hivyo, ili ngozi itakayozalishwa kwa wingi na wakulima wetu iwe na soko la uhakika.

f) Kupokea na kujadili taarifa ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji kuhusu hatua iliyofikiwa katika utekelezaji wa Mradi wa Kufufua Kiwanda cha General Tyre

Mheshimiwa Spika, kamati haioni jitihada za dhati za Serikali katika kutekeleza Mradi wa Ufufuaji kiwanda cha Matairi cha General Tyre kwani mara kwa mara imekuwa ikiomba taarifa ya Utekelezaji wa Mradi huu na imekuwa ikipata taarifa zisizoridhisha.

Mheshimiwa Spika, hadi mwisho wa mwaka wa Fedha 2016/2017 Serikali ilikuwa haijatekeleza jambo lolote la kufufua kiwanda cha matairi cha General Tyre, Arusha bali iliamua tena kuunda Kamati ya wataalamu kwa ajili kufanya tena Upembuzi Yakinifu ambao ungeshirikisha wadau mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, kazi hiyo ilitarajiwa kukamilika katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2016/2017 lakini hadi leo hakuna taarifa yoyote ya kazi hiyo.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Oktoba, 2017 iliomba tena taarifa ya hatua iliyofikia katika kutekeleza Mradi, kwa masikitiko naomba kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Taarifa iliyoletwa na Serikali haikuwa ya kuridhisha. Hata katika mwaka wa Fedha 2017/2018 hakuna hatua yoyote ya utekelezaji wa Mradi huu uliofikiwa pamoja na kuwa Mradi huu umetajwa kwenye Mpango wa Miaka mitano. Tangu utekelezaji wa Mradi huu umeanza yamekuwa ni majadiliano na Upembuzi Yakinifu tu ndio vinaendelea takribani miaka kumi (10) sasa.

Mheshimiwa Spika, Kamati inashauri Serikali mambo yafuatayo;

- Serikali kufanya maamuzi stahiki ambalo mradi huu uweze kutekelezwa na Wawekezaji Binafsi jambo hili litaipunguzia majukumu.
- Kama Serikali inashindwa kuutekeleza mradi ni vema kubadilisha matumizi ya ardhi ya mradi na fedha zinazotengwa kwa ajili ya mradi zipelekwe katika Miradi mingine inayotekelezeka na kuacha kupoteza muda na fedha katika Mradi ambao wameshindwa kuutekeleza.

g) Kupokea na kujadili Taarifa ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji kuhusu hatua iliyofikiwa Mamlaka ya EPZ katika kutenga na kuhamasisha kuendeleza maeneo maalumu ya Uwekezaji.

Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia Mamlaka ya EPZ kwa kushirikiana na Mamlaka za Mikoa na Halmashauri za Wilaya mbalimbali nchini imetenga maeneo yenye ukubwa tofautitofauti kwa ajili uzalishaji wa Kanda Maalum za Kiuchumi (*SEZ na -EPZ*). Kutengwa kwa maeneo haya kutasaidia kuandaa meneo tayari kwa ajili ya uwekezaji.

Mheshimiwa Spika, Mamlaka ya EPZ inajukumu la kuainisha, kuendeleza na kusimamia kanda maalumu za kiuchumi. Maeneo haya baada ya kainisha huendelezwa kwa njia tatu ambayo moja ni EPZA kuyaendeleza kwa niaba ya Serikali (mfano *Benjamini William Mkapa Special Economic Zone*), pili ni EPZA kuyahawilisha na kuyakodisha kwa kutoa hatimiliki kwa wawekezaji wayaendeleze (mfano Mtwara *SEZ na Bagamoyo SEZ*), na tatu ni EPZA kushirikiana na Sekta binafsi kuendeleza maeneo hayo (mfano eneo la Star City SEZ mkoani Morogoro). Katika kutenga maeneo hayo vinazingatiwa

baadhi ya vigezo ambavyo ni maeneo ya Mipakani mwa nchi, maeneo ya karibu na bahari na kuzingatia malighafi inayopatikana katika eneo husika.

Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza majukumu haya EPZA inakabiliana na changamoto kadhaa ambazo ni; uhaba wa rasilimali fedha ukilinganisha na mahitaji ya EPZA kwa ajili ya kulipa fidia na gharama nyingine za awali za uendeshaji wa maeneo yaliyobainiwa kabla ya kuishirikisha Sekta binafsi; Gharama kubwa za malipo ya mbele (*Premium*) na kodi ya ardhi kwa ajili ya umilikishwaji wa ardhi katika maeneo yaliyotengwa kwa ajili ya shughuli chini ya EPZA;

Mheshimiwa Spika, changamoto nyingine ni Ushirikiano mdogo kati ya EPZA na Taasisi au Idara nyingine za Serikali, katika huduma kwenye maeneo haya. Kumekuwa na ucheleweshaji mkubwa kwa baadhi ya Taasisi katika kutoa huduma zingine, kukinzana hivyo kukwamisha utekelezaji wa majukumu ya EPZA.

Mheshimiwa Spika, EPZA inamiliki ardhi kwa niaba ya Serikali hivyo basi kuitoa EPZA kodi ya Premium na kodi ya ardhi ni sawa na kuomba hela Hazina na kuzirudisha katika Hazina jambo hili ni usumbufu na gharama zisizo za lazima. Kamati inashauri kuwa katika maeneo yanayotambuliwa na kumilikiwa na EPZA kodi zote za ardhi kwa maeneo hayo zifutwe ili kuipunguzia EPZA mzigo wa uendeshaji.

Mheshimiwa Spika, baadhi ya maeneo yalikuwisha bainishwa na taratibu za awali za kuyaendeleza zilikuwishakamilika lakini utekelezaji wa taratibu nyingine umekuwa ukienda kwa taratibu sana jambo linalopelekea wananchi kushindwa kufanya shughuli zao za maendeleo na uzoefu huu umesababisha wananchi kuwa wazito wanapotakiwa kutoa maeneo yao kwa ajili ya miradi ya EPZA.

Mheshimiwa Spika, mfano mzuri wa ucheleweshaji ni eneo la EPZA-Kurasini ambapo mradi huu umeanza kutekelezwa tangu mwaka 2011 takribani miaka 7 sasa hakuna jambo ambalo EPZA inaweza kujivunia kuwa limefanikiwa. Kamati inashauri kuwa, ni vema Serikali inapofikia uamuzi wa kutwaa maeneo na kuwahamisha wananchi iwe tayari na mpango wa kuyaendeleza ili kuepusha dhana ya kuwa wanafukuzwa katika maeneo halafu hayafanyiwi kazi yoyote.

h) Kupokea na kujadili Taarifa ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji kuhusu Utendaji wa Chuo cha Biashara (CBE)

Mheshimiwa Spika, Chuo cha Elimu ya Biashara (*College of Business Education CBE*) kilianzisha mwaka 1965 chini ya Sheria ya Bunge Namba 31 kwa lengo la kuanzisha taasisi ya Mafunzo ya Biashara nchini ili kuziba pengo lililokuwepo la wataalamu wa biashara na kuwa na kituo chenye ubora wa kimataifa katika utoaji wa stadi za mafunzo, tafiti na ushauri wa kitaalamu katika nyanja za biashara na taaluma zinazohusiana na biashara.

Mheshimiwa Spika, Chuo cha Elimu ya Biashara kinatoa mafunzo kuhusiana na mbinu na taratibu za biashara katika maeneo ya uendeshaji wa biashara, usimamizi wa manunuzi na ugavi, usimamizi wa biashara, uhasibu, usimamizi wa masoko, mizani na vipimo, tecknolojia ya Habari na Mawasiliano (TECNOHAMA)

Mheshimiwa Spika, Katika kutekeleza majukumu yake Chuo cha elimu ya Biashara kinakabiliana na changamoto zifuatazo; kukosekana fedha kutoka Serikalini kwa shughuli za Maendeleo; upungufu wa maktaba za kutosha na za kisasa, Maktaba iliyopo Dar es Salaam kwa sasa inauwezo wa kuchukua wanafunzi 130 tu wakati uhitaji wa wastani kwa wakati mmoja ni wanafunzi

7000 waliopo. Aidha, Chuo kina uhaba mkubwa wa madarasa; kushuka kwa idadi ya wanafunzi, idadi ya wanafunzi wanaodahiliwa imeshuka kwa mwaka 2016/2017 ukilinganisha na miaka iliyopita.

Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na changamoto ya uhaba wa madarasa chuo kimetafuta maeneo kwa ajili ya kujenga majengo yake. Changamoto inayokumbana nayo ni fedha kwa ajili ya ujenzi huo, Chuo hakina uwezo wa kupata fedha kwa ajili ya ujenzi huo. Kamati inaishauri Serikali ishirikiane na chuo kutafuta wawekezaji watakaowekeza katika majengo marefu ambayo yatatumika kwa ajili ya madarasa, maktaba na hosteli kama ulivyo mpango wa chuo.

Mheshimiwa Spika, ni wazi kuwa wajasiriamali wetu wengi wamekuwa wakifika mahali wanakwama na hii ni sababu ya kukosa elimu ya biashara, ni ushauri wa Kamati kuwa CBE kama chuo mahsusi kwa kutoa elimu ya biashara kingeanzisha kozi fupi ambazo zitatolewa kwa wajasiriamali ili kuwapatia uelewa mpana kuhusu biashara kuanzia uzalishaji, ufungashaji, upangaji bei na upatikanaji wa mikopo na masoko. Jambo hii litawasidia wajasiriamali wetu kuendelea tena wakiwa wanajiamini.

Mheshimiwa Spika, vilevile Kamati inaishauri Serikali kupitia CBE kuanzisha program maalumu ya elimu ya Viwanda ili kuwezesha kupata wataalamu wazawa ambao watashiriki katika mambo ya viwanda na kuacha kutegemea wataalamu kutoka nje tu.

i) Kupokea na kujadili taarifa ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji kuhusu Utendaji Wakala wa Vipimo Tanzania (WMA)

Mheshimiwa Spika, Wakala wa Vipimo (WMA) ilianzishwa ikiwa ni utekelezaji wa Programu ya Kuboresha Utumishi wa Umma (PSRP I) kupitia Ofisi ya Rais Menejimenti ya Utumishi wa Umma kwa lengo la kuongeza tija na ufanisi katika utoaji wa huduma kwa umma kupitia matumizi ya Vipimo sahihi. Wakala wa Vipimo anatekeleza majukumu yake kwa mujibu wa Sheria ya Vipimo Sura Na. 340.

Mheshimiwa Spika, Wakala wa Vipimo ina majukumu yafuatayo; kudhibiti na kuhakiki vipimo vyote vinavyotumika kwenye Sekta za bishara, mazingira, afya na usalama na hii inahusisha kuhakiki vipimo vipya vilivyoingizwa toka nje na vile vinavyoundwa hapa nchini; kusimamia matumizi sahihi ya vipimo kwa njia ya kufanya ukaguzi wa mara kwa mara kwa kukagua na kuhakiki bidhaa zilizofungashwa toka nje ya nchi na zile zizalishwazo nchini; kutoa vibali/leseni kwa watu wanaojihusisha na uundaji pamoja na utengenezaji wa vipimo mbalimbali; na kutoa ushauri wa kitaalamu kuhusiana na vipimo kwa Serikali, mashirika, taasisi na wadau wengine;

Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza majukumu yake Wakala wa Vipimo inakabiliana na changamoto kadhaa ambazo ni pamoja na; uhaba wa fedha kwa ajili ya kuwajengea uwezo wakala wa vipimo (Capacity Building) ili iweze kutekeleza majukumu yao na kukabiliana na mabadiliko ya tecknolojia; uhaba wa watumishi hasa maafisa vipimo ambapo inakwamisha Wakala kufika maeneo mengi; na uwepo wa matumizi ya Vipimo batili hususani mizani ambayo inachangiwa na uingizaji wa mizani zisizokidhi viwango kutoka nje ya nchi kwa njia za panya.

Mheshimiwa Spika, Wakala wa Vipimo inajukumu kubwa sana la kusimamia vipimo kuhakikisha kuwa wanamlinda mlaji ipasavyo, katika kutekeleza jukumu hili inailazimu wakala kuzunguka nchi nzima ila changamoto ya watumishi/maafisa Vipimo wachache hukwamisha utekelezaji wa majukumu hili kiufanisi. Kamati inashauri Serikali kuwa Taasisi hii muhimu katika kulinda usalama wa mlaji ni vema iwezeshe kwa kupatiwa fedha na watumishi inayostahili ili iweze kutekeleza majukumu yake kiukamilifu.

j) Kupokea na kujadili Taarifa za Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Shirikisho la wenye Viwanda Nchini (*Confederation of Tanzania Industries - CTI*) na maoni yao kuhusu namna ya kukuza sekta za: Viwanda, Biashara na Uwekezaji.

Mheshimiwa Spika, kamati ilipata fursa ya kukutana na Shirikisho la wenye viwanda Nchini (CTI) na baadhi ya wamiliki wa viwanda nchini kwa lengo la kufahamu majukumu ya Shirikisho, changamoto na mafanikio yao pamoja na maoni ya juu ya namna ya kuboresha Sekta za Viwanda, Biashara na Uwekezaji.

Mheshimiwa Spika, shirikisho linatekeleza majukumu mbalimbali ikiwemo; kuiwakilisha/kuisemea Serikalini Jumuiya katika kuwasilisha mambo ambayo yanaleta changamoto katika kufanya biashara. CTI pia hufanya tafiti na kushauri kwa mambo yanatatiza Jumuiya; kuviwakilisha viwanda katika majadiliano katika Jumuiya za Kikanda na Kimataifa (EAC na SADC) kutoa taarifa za kibishara kwa wawekezaji kwa wazalishaji na washirika wao; kusuluhisha mgogoro kati ya Serikali na mwanachama inapotokea; na kuiwakilisha Jumuiya katika kuandaa viwango vya kodi wakati wa kuandaa bajeti.

Mheshimiwa Spika, kamati ilipata fursa ya kusikiliza changamoto ambazo zinazoikabili CTI ambazo ni;-

i) Mabadiliko ya mara kwa mara ya kodi

Serikali katika kila mwaka wa fedha imekuwa ikifanya mabadiliko ya mfumo wa kodi, ambapo hupelekea mabadiliko ya vivutio mbalimbali vya uwekezaji. Wawekezaji wengi huvutiwa kuwekeza mahali palipo na mfumo wa kodi unaotabirika na kuleta mazingira mazuri ya uwekezaji. Mabadiliko ya mara kwa mara yanapunguza sifa ya kuwa na mazingira mazuri ya biashara na hivyo kuwafukuza wawekezaji.

ii) Marejesho ya Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT refunds)

Wazalishaji wengi wanakumbana na changamoto ya upungufu wa mitaji kutokana na malimbikizo makubwa ya madai ya Kodi ya Ongezeko la thamani (VAT) refund na nyongeza ya asilimia 15 ya kodi ya kuingiza Sukari ya Viwandani yaliyopo katika Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA). Mfano Viwanda viwavyodai VAT refund ni kiwanda cha Tanga Phatmacetrical and Plastic LTD wanadai shilingi **bilioni 9.6**, kiwanda cha A to Z Textile Mills LTD wanadai Shilingi **bilioni 16** na kiwanda cha Kioo LTD wanadai shilingi **bilioni 1.9** na vingine vingi.

iii) Uingizwaji wa bidhaa zisizokidhi viwango na feki kwa njia za panya

Uingizaji bidhaa kwa njia za panya hivyo kukwepa kodi na kupelekea bidhaa hizo kuuzwa kwa bei rahisi na kusababishia bidhaa za viwanda vya ndani ambavyo vinalipa kodi kushindwa kushindana na bidhaa hizo katika soko.

iv) Uwepo wa Mamlaka nyingi za udhibiti na ushirikiano hafifu baina yake.

Uwepo wa mamlaka nyingi za udhibiti ambazo zinafanya kazi zinazofanana, mfano ukiwa ni TBS, TFDA, Mkemia Mkuu, OSHA, FIRE, NEMC n.k mamlaka hizi zinafanya kazi inayofanana na kila mmoja anatembelea kiwanda kwa wakati wake na tozo zake jambo ambalo huleta usumbufu na gharama kubwa kwa wawekezaji/wenye viwanda.

v) Kukosekana kwa Nishati ya Umeme ya uhakika

Kukosekana kwa nishati ya umeme ya uhakika ambapo umeme viwandani hautoshi na unakatika mara kwa mara na kusababishia hasara kwa mitambo kuungua na viwanda vyetu kutofikia malengo ya uzalishaji.

vi) Kuanzishwa kwa utaratibu mpya wa ulipaji kodi wa *electronic tax stamp*

Viwanda vya pombe, sigara, soda na maji wamepewa taarifa na Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) kuwa Mamlaka hiyo inatarajia kuleta utaratibu wa kielektronik wa kukusanya kodi ambapo watatumia taasisi ya Kiswis ambao watafunga mtambo katika mifumo ya uzalishaji kwa ajili ya kupima uzalishaji na Kiwanda kitalipa kodi ya dola za Kimarekani 10.1 kwa uniti 1000

Mheshimiwa Spika, matokeo ya mfumo huu utaongeza gharama kwa Viwanda kwa asilimia 50 ya kodi inayokusanywa, na hatimaye Viwanda vitaongeza bei ya bidhaa na kuumumiza mlaji, pia inaweza kupunguza soko la bidhaa na gharama za kukusanya kodi hii itakuwa kubwa kuliko mapato ya kodi kwa Serikali.

vii) Upatikanaji wa Vibali vya kutoa Sukari ya Viwandani Bandarini na nyongeza ya asilimia 15 ya kodi ya kuingiza Sukari ya Viwandani

Kuna usumbufu usio wa lazima katika kuagiza na kutoa sukari ya Viwandani kutoka Bandarini hilo linasababisha baadhi ya Viwanda kupunguza uzalishaji na vingine kufungwa kabisa. Aidha, wawekezaji wanalalamikia nyongeza ya asilimia 15 ya kodi ya kuingiza Sukari ya Viwandani ambayo ilikuwa irudishwa baada ya kuingiza mzigo na kuuvanyiwa uhakiki. Fedha hii hairudishwi kwa wakati jambo linalopelekea kuwapunguzia mitaji. Mfano wa Viwanda vinavyodai nyongeza ya asilimia 15 ya kodi ya kuingiza Sukari ya Viwandani ni kiwanda cha Coca cola wanadai shilingi **bilioni 5.5** Kiwanda cha Pepsi (SBC) wanadai shilingi **bilioni 8.4** kiwanda cha Bakharessa group of Companies wanadai shilingi **bilioni 9** na vingine vingi.

viii) Muingiliano wa Mamlaka za Serikali yaani ardhi, uchukuzi na Viwanda na kushindwa kufanya kazi pamoja

Taasisi za Serikali hazina uelewa mmoja katika kuhamasisha wawekezaji, wafanyabiashara na wenye viwanda na zinasababisha usumbufu mkubwa kiasi cha kuamua kufunga viwanda na biashara.

ix) Upatikanaji wa malighafi ya kutengenezea karatasi (*unbleach paper*)

Tanzania inakiwanda kimoja tu ambacho kinazalisha malighafi ya kutengenezea karatasi (*unbleach paper*) ambazo hutumika kutengeneza mabox kiwanda hicho ni Mufindi Paper Mill na kwa kuwa kinatumia malighafi za ndani kimewekewa kinga kwa kutoza ushuru wa forodha wa asilimia 25

aina hiyo ya malighafi kutoka nje. Suala hili ni zuri kwani Serikali imelinda kuwanda chake cha ndani.

Mheshimiwa Spika, Kiwanda cha Mufindi kinazalisha malighafi hiyo na kwa kiasi kikubwa sana inazipeleka katika viwanda vyake vilivyopo nchini Kenya na baadae kuzalisha maboksi na kuyaingiza katika soko la Tanzania. Viwanda vya ndani vinakosa malighafi hiyo na kuamua kuingiza kutoka nje ya nchi na kutozwa kodi hiyo kubwa ya asilimia 25 hivyo kuzifanya bidhaa zao kuuzwa kwa gharama kubwa kuliko zile zinazolingia kutoka nje. Tanzania ina viwanda kumi na saba (17) vya bidhaa za karatasi na uzalishaji wa malighafi hiyo kutoka katika Kiwanda cha Mufindi haukidhi mahitaji ya viwanda vya ndani.

Mheshimiwa Spika, kamati inashauri Serikali iangalie upya kodi za malighafi kutoka nje ili kuleta ushindani sawia na Viwanda vya nchi jirani.

x) Nyongeza ya Kodi ya asilimia 10 kwenye mafuta ghafi ya michikichi

Mheshimiwa Spika, Serikali iliongeza kodi ya asilimia 10 kwenye mafuta ghafi ya michikichi yanayoingizwa kutoka nje kwa lengo la kuvilinda viwanda vianavyozalisha mafuta kutokana na mbegu. Nchi za Afrika ya Mashariki zilikubaliana kuingiza mafuta bila kodi (Zero rated), hatua hii inavipunguza ushindani kwa viwanda vya ndani vinavyoagiza malighafi ya mafuta ya mchikichi (Crude Palm Oil). Kamati ina maoni kwamba mafuta ya mchikichi siyo mbadala wa mafuta ya alizeti. Kamati inaishauri Serikali kuondoa kodi hiyo ili kuwapa uwezo viwanda vya ndani kukabiliana na ushindani wa Jumuiya ya afrika Mashariki na kuwapa unafuu walaji wa mafuta hayo.

xi) Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT) kwenye bidhaa ya Maziwa

Viwanda vya bidhaa ya Maziwa Tanzania vinakabiliana na changamoto ya ushindani wa soko la bidhaa hiyo katika nchi za Afrika Mashariki kutokana na

kutozwa kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT). Hatua hii inafanya maziwa yanayozalishwa nchini kuuzwa bei ya juu ikilinganishwa na yanayoagizwa kutoka nje ya nchi. Maziwa yanayoingia kutoka nchi jirani hayatozwi kodi ya VAT katika nchi zao hivyo kuyafanya kuleta ushindani mkubwa na maziwa ya Tanzania. Kamati inaishauri Serikali kuondoa kodi hiyo ili kuongeza ushindani na kuwa na tija kwa wafugaji ambao soko lao la maziwa hivi sasa ni la uhakika viwanda vingi vinatumia maziwa hayo.

k) Kupokea na kujadili Taarifa ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji kuhusu Utekelezaji wa majukumu ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji kwa nusu ya kwanza (Mid year) ya mwaka wa fedha 2017/2018.

Mheshimiwa Spika, Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji katika Mwaka wa Fedha 2017/2018 iliidhinishiwa jumla ya shilingi **122,215,109,750** kwa ajili ya kutekeleza majukumu yake fedha hizo ni kwa ajili ya mafungu yote mawili (Fungu 44 na 60). Pia ilipanga kukusanya maduhuli ya jumla ha Shilingi 20,000,000,000.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifahamishwa kuwa hadi kufikia Disemba, 2017 wizara ilikuwa imekusanya shilingi **8,598,083,500.07** sawa na asilimia 42.99 ya makusanyo yaliyokuwa yamekadiriwa kukusanywa. Makusanyo haya ni karibia ya nusu ya lengo, Kamati inashuri Wizara kuongeza jitihada ili kuhakikisha wanafikia lengo ifikapo mwisho wa mwaka wa fedha.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia disemba, 2017 Wizara ilikuwa imepokea kiasi cha shilingi **29,687,552,982** sawa na asilimiwa **24.3** ya fedha zote zilizoidhinishwa kwenye mafungu yote mawili (Fungu 44&60) ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji. Katika kiasi kilichotolewa ni Shilingi

8,000,000,000 tu sawa na asilimia **9.98** ilitolewa kwa ajili ya miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, upatikanaji wa fedha kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo si wakuridhisha ni nusu ya Mwaka wa Fedha sasa lakini fedha zilizopokelewa ni asilimia 9.98 tu ya fedha zote za Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, kati ya mipango ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji ni kufuatiliana kuhimiza Viwanda vilivyobinafsishwa kufanya kazi, katika kufuatilia zoezi hilo Kamati ilipewa taarifa kuwa idadi ya viwanda vilivyokuwa vimebinafsishwa vilikuwa 156 kati ya hivyo viwanda 62 vinafanya kazi vizuri, 28 vinasuasua, vilivyofungwa kabisa ni 56 na 10 viliuzwa kwa mali moja moja. Kamati inashauri Serikali kuhakikisha viwanda vyote vilivyobinafsishwa vinatekeleza makubaliano walioingia wakati ubinafsishaji na kama kuna ukiukwaji wa makubaliano hatua stahiki za kisheria zichukuliwe.

Mheshimiwa Spika, katika kufanikisha Tanzania ya Viwanda ni lazima Serikali iweke mazingira ya kusaidia wawekezaji wadogo wa ndani, Kamati inaona kuwa hili linawezekana kwa kupitia Mfuko wa Maendeleo wa Wajasiriamali NEDF. Mfuko huu umekuwa ukitengewa fedha katika Bajeti za Wizara za kila mwaka lakini fedha hizo hazipelekwi. Kamati inashuri Serikali kuuendeleza mfuko huu kwa kuupatia fedha zinazopitishwa na Bunge ili uendelee kuwasaidia na kuwanufaisha watanzania wengi.

I) Kupokea na kujadili Taarifa ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji kuhusu Utekelezaji wa majukumu ya Tume ya Ushindani (*Fair Competition Commission FCC*).

Mheshimiwa Spika, Tume ya Ushindani ilianzishwa na Sheria ya Ushindani ya mwaka 2003 kwa madhumuni ya Kusimamia na Kuendeleza ushindani katika Soko la Tanzania ili kuongeza ufanisi, uzalishaji, usambazaji wa huduma na bidhaa na kumlinda mlaji. Tume ya Ushindani inatekeleza majukumu mbalimbali ikiwepo; kusimamia ushindani katika soko nchini; kuhamasisha wananchi kuhusu wajibu na haki za mlaji; kusimamia mambo yote yanayofanana na ushindani na masuala ya maji;

Mheshimiwa Spika, Tume ya Ushindani imefanikiwa katika mambo kadhaa ikiwa ni pamoja na; kupamba na kudhibiti bidhaa bandia kwa kufanya ukaguzi Bandarini na Bandari Kavu, kufanya ukaguzi wa kushitukiza kwenye maduka na maghala, kushiriki kuteketeza bidhaa bandia na kuendelea kushiriki operesheni za pamoja na taasisi nyingine za uthibiti; kufanya utafiti na kusimamia muungano wa Makampuni na utetezi wa ushindani; kudhibiti muungano wa makampuni na mikataba inayofifisha ushindani; kufanya ushawishi na Uhamasishaji wa Ushindani kwa kutoa elimu ya ushindani kwa Umma na kufanya mapitio ya Sera na Sheria zenye kudhohofisha ushindani katika uchumi na kuishauri Serikali ipasavyo; kufanya uchunguzi na kusikiliza mashauri ya ushindani na kutatua matumizi mabaya ya nguvu ya soko na miunganiko ya Makampuni iliyofanywa bila kuarifu Tume.

Mheshimiwa Spika, pamoja na majukumu yote na mafanikio ya Tume ya ushindani bado inakabiliana na changamoto za kimuundo na kifedha inayoathiri utekelezaji wa kazi za Tume, Bajeti ya Tume inachangiwa na mamlaka za udhibiti kama ilivyoainishwa kwenye kanuni za uchangiaji wa fedha kwa shughuli za tume lakini wadau hawa wamekuwa hawapeleki mgao

huo kama inavyotakiwa na hivyo kukwamisha utekelezaji wa majukumu ya Tume. Sheria ya Ushindani na Sheria ya Alama za Biahsara ni za miaka mingi sana na yamebainika mapungufu katika utekelezaji wake, sharia hizi zinahitaji marekebisho.

Mheshimiwa Spika, Tume ya Ushindani ni taasisi muhimu sana katika kulinda ushindani katika masoko yetu na kumlinda mlaji. Kamati inaishauri Serikali kuiongezea rasilimali ili iweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.

m) Kupokea na kujadili Taarifa ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji kuhusu Utekelezaji wa majukumu ya kituo cha Uwekezaji (TIC);

Mheshimiwa Spika, kituo cha Uwekezaji Tanzania ni taasisi iliyoundwa kwa lengo la kuhamasisha na kuwavutia wawekezaji wa ndani na nje ili kukuza sekta ya binafsi na hatimaye kuinua uchumi wa nchi. Kituo kinatekeleza majukumu mbali mbali ikiwemo; kuwasaidia wawekezaji kupata vibali na hati mbalimbali za kisheria ili waweze kuwekeza nchini; na kuandaa na kusambaza taarifa sahihi kwa wawekezaji kuhusu fursa za uwekezaji zipatikanazo nchini;

Mheshimiwa Spika, majukumu mengine ya TIC ni kuwasaidia wafanyabishara wadogo na wakati kuibua fursa za uwekezaji kwa lengo la kukuza biashara zao na kipato chao kwa ujumla; kuwahamasisha wawekezaji wa ndani na nje kuwekeza katika sekta zitakazo kuza uchumi kwa haraka; na kufanya tafiti za uwekezaji ili kuwezesha kushauri maboresho ya mazingira ya uwekezaji.

Mheshimiwa Spika, taasisi ya TIC kwa kipindi cha Julai hadi Disemba, 2017 imefanikiwa katika mambo kadhaa ikiwa ni pamoja na; kusajilli Miradi 144 ya Uwekezaji ambayo inatarajiwa kuwekeza mitaji ya kiasi cha dola za

Kimarekeani milioni 4,141.38 na kuajiri wafanyakazi 17,077; kuanzishwa kwa Kamati ya Kiataifa ya kusaidia uwekezaji, ambapo kamati hii inaundwa na wakuu wa Taasisi zinazohusika katika kufanikisha uwekezaji na hukutana mara moja kwa mwezi kwa ajili ya kujadiliana namna ambayo zinaweza kuondoa changamoto kwa wawekezaji.

Mheshimiwa Spika, mafanikio mengine ni kuwaunganisha wawekezaji wadogo na wakubwa (Business Linkage Programe) ambapo inawaunganisha kwa lengo wawekezaji wadogo wa ndani waweze kuwasambazia bidhaa wawekezaji wakubwa kulingana na ubora na mahitaji ya wawekezaji wakubwa;

Mheshimiwa Spika, taasisi pia imeanzisha kitengo cha Uperembaji wa miradi ambapo wanafanya ukaguzi wa miradi ya uwekezaji ambayo imesajiliwa na kupewa cheti cha Uwekezaji cha TIC kama ilifanikiwa na kujua namna ilivyonufaika na misamaha ya kodi na kujua mchango wa miradi hiyo kwa Serikali kwa kodi na ajira.

Mheshimiwa Spika, kituo kinajitegemea katika kuendesha mifumo mbalimbali ya mawasiliano inayotumika katika kuendesha kazi za Taasisi za kilasiku, Mifumo ya uandikishaji miradi (IBM lotus Platform), tovuti mpya taasisi ambayo imewekwa taarifa zote za taasisi kuanzia gharama, taarifa za mikoa yote na vivutio vyake vya uwekezaji vilivyopo kwa lengo la kuwawezesha wawekezaji kuja nchini wakiwa na taarifa kamili na mawazo ya wapi wanataka kwenda kuwekeza.

Mheshimiwa Spika, pamoja na majukumu na mafanikio yote ya taasisi bado inakabiliana na changamoto mbalimbali ambazo ni pamoja na; mazingira ya uwekezaji yasiyotabirika, kumekuwepo na mabadiliko ya mara kwa mara ya vivutio vya uwekezaji jambo linalowakwamisha wawekezaji

kupanga mipango ya utekelezaji kwa muda mrefu; na mlolongo mrefu wa uhaulishaji ardhi, uhaulishaji wa ardhi kutoka ardhi ya kijiji kuwa ardhi ya jumla baada ya kukidhi vigezo vilivyo ainishwa kisheria mchakato huchukua muda mrefu sana kati ya miaka miwili hadi mitatu jambo ambalo wawekezaji wengi hushindwa kuvumilia na kuamua kuahirisha.

Mheshimiwa Spika, ukosefu wa maeneo yaliyotengwa kwa ajili ya uwekezaji, tatizo la upatikanaji wa ardhi kwa ajili ya kuanzisha miradi mbalimbali kama vile miradi ya kilimo, utalii, viwanda, majengo makubwa ya biashara na hii inatokana na kukosekana kwa maeneo maalumu yaliyotengwa kwa ajili ya uwekezaji; na uandaaji wa hati ndogo (*Subtitle*) kutoka hati isiyohalisi (*Derivative Rights*).

Mheshimiwa Spika, Sheria ya sasa ya haitoi fursa kuandaa hati ndogo kutoka kwenye hati isiyohalisi ambayo hutolewa na kituo cha Uwekezaji kwa wawekezaji wa kigeni wanaowekeza katika majengo ya nyumba za kuuza hivyo kukwamisha aina hii ya uwekezaji;

Mheshimiwa Spika, matumizi ya Sheria ya Uwekezaji ya 1997 na Sera ya Uwekezaji ya 1996, hayaendani na hali ya sasa ya dunia ya uwekezaji kwani sera na Sheria hizi zimepitwa na wakati na hivyo hazikidhi matakwa ya kuwavutia na kuwahudumia wawekezaji.

Mheshimiwa Spika, changamoto nyingine ni kuwa; urasimu katika baadhi ya taasisi za Serikali katika kuwahudumia wawekezaji ili kutoa huduma kwa haraka; kutokuwepo kwa maafisa wenye mamlaka ya kutoa vibali na leseni kwa wawekezaji katika *One Stop Facilitation Centre*, ambapo kuna taasisi nyingi lakini ni Idara ya Uhamiaji na Wizara ya kazi tu ndio wenye mamlaka ya kutoa Vibali tu; uhaba wa miundombinu muhimu kwa ajilli ya Uwekezaji

kwenye maeneo mengi hasa maeneo ya mikoani hivyo kupelekea wawekezaji na miradi mingi kurundikana katika maeneo ya mikoanya yenye miundombinu.

Mheshimiwa Spika, Serikali haijapangia fedha za Ruzuku toka 2016/2017 hivyo kuathiri utekelezaji wa majukumu ya Taasisi. Aidha, Taasisi inakabiliwa na upungufu wa rasilimali watu; ufinyu wa ofisi, Jengo la ofisi ni dogo hivyo kusababisha msongamano wa watumishi na wageni, pia jengo limechakaa sana hivyo kuleta sura mbaya kwa wawekezaji ikizingatiwa kuwa TIC ndio kioo cha nchi katika masuala ya Uwekezaji.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali ichukue hatua za makusudi kukabiliana na changamoto tajwa za TIC ili kuiongezea ufanisi na kukuza uwekezaji nchini.

n) Kupokea na kujadili Taarifa ya Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji kuhusu Utekelezaji majukumu ya Wakala wa Usajili wa Biashara na Leseni (BRELA).

Mheshimiwa Spika, wakala wa Usajili wa Biashara na Leseni ni Mamlaka iliyoanzishwa na Serikali kwa lengo la ufanisi na ubora na kupunguza gharama za uendeshaji wa Serikali kuu huduma hizo ni pamoja na kusimamia Sheria za usajili wa Makampuni; kusajili Majina ya Biashara; kusajili Alama za Biashara na Huduma; kutoa hataza za uvumbuzi; kusajili na kutoa Leseni za Biashara na Viwanda.

Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza majukumu yake BRELA imeendelea kutekeleza Mpango Mkakati wake wa Mwaka 2016/17 hadi Disemba, 2017 ambapo; kutengeneza na kuboresha mifumo ya usajili kwa njia ya Mtandao, kukamilisha mfumo mpana wa kusajili kwa njia ya mtandao unaounganisha

mifumo ya taasisi nyingine za Serikali; kuboresha mazingira ya utoaji huduma na kupeleka huduma karibu na wananchi na hii imetekelezwa kwa kufungua ofisi za Kanda na kuanzisha kituo cha kutoa mafunzo kwa njia ya mtandao; na kutoa elimu na uhamasishaji wa usajii na urasimishaji wa Biashara mikoani kwa njia ya Semina mbalimbali, kushiriki katika maonyesho ya Sabasaba na Nanenane na wiki ya Viwanda, kushiriki katika makongamano mbalimbali mikoani na kufanya vipindi vya TV na Radio.

Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza majukumu yake BRELA inakabiliana na changamoto za Uelewa mdogo wa wadau hususani wilayani na vijijini juu ya matumizi ya TEHAMA katika kupata huduma; uelewa mdogo wa wadau juu ya sheria za usajili na umuhimu wa kusajili makampuni, majina ya biashara, alama za biashara, huduma na hataza za uvumbuzi. Katika kukabiliana na hilo wakala inaendelea kuelimisha wadau wake kwa kutumia semina, warsha, vipeperushi, radio, TV, magazeti pamoja na kuanzisha vituo vya kutoa elimu katika ofisi za maafisa biashara nchini.

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa Agizo la Serikali la kupupeleka makusanyo ya Taasisi zake katika Mfuko wa Mkuu wa Serikali halafu kurudi kuomba kwa matumizi ya Serikali inakwamisha tu utekelezaji wa majukumu ya Taasisi zilizokuwa zinauwezo wa Kukusanya fedha kwa ajili ya kutekeleza majukumu yake. Kamati inashauri kuwa ni vema fedha hizo Taasisi zingebaki nazo na kuendelea kutekeleza majukumu yake na mwisho wa siku zikawa zinafanyiwa ukaguzi kama zimetumia pesa hizo inavyostahili.

2.1.4 Kupokea na kujadili Taarifa ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira na Taasisi zilizo chini yake

a) Kupokea na Kujadili Taarifa ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira kuhusu Hali ya Uhifadhi wa Mazingira katika maeneo ya Madampo.

Mheshimiwa Spika, Hali ya Mazingira katika Madampo nchini sio ya kuridhisha. Kumekuwa na changamoto katika usimamizi wa taka ngumu nchini hasa katika maeneo ya miji mikubwa. Madampo mengi hayajajengwa katika viwango vinavyotakiwa hali hii inasababisha uchafuzi na kuhatarisha mazingira na afya za wakazi wa maeneo husika.

Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na tatizo hili Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira chini ya Sheria ya Usimamizi wa Mazingira ya mwaka 2004 vifungu vya 114-119 inaipa wajibu Mamlaka ya Serikali za Mitaa kusimamia masuala ya ukusanyaji utupaji na uhifadhi wa taka ngumu kutoka kwenye maeneo ya masoko, maeneo ya biashara, viwandani na ahata makazi.

Mheshimiwa Spika, ukusanyaji wa taka ngumu uhifadhi na utupaji kutoka kwenye maeneo ya miji na vijijini linahitaji kutenga vituo vya taka vya muda; na kubaini hatua bora za kuzingatia kwenye utupaji wa taka hizo. Sheria hii inaipa Serikali za Mitaa mamlaka ya kuhakikisha kuwa kunakuwa na mazingira yanayoridhisha na kuwawajibisha wale wanaochafua mazingira.

Mheshimiwa Spika, hali mbaya ya madampo inachangiwa sana na mambo yafuatayo; ukuaji wa miji, ujenzi wa miundombinu ya kushughulikia taka ngumu zinazozalishwa. Uwezo wa kuzoa taka ngumu upo chini ya asilimia hamsini. Kuna upungufu wa vitendea kazi kama malori, skip containers, compactor truck, tipper truck; na ufinyu wa bajeti kwa ajili ya usimamizi wa taka.

Mheshimiwa Spika, Kamati inazo taarifa kuwa, baadhi ya maeneo hayana madampo yanayokidhi viwango; baadhi ya miji haina wataalamu wa mambo ya mazingira; mifumo isiyo sahihi ya majitaka; na ukosefu wa maeneo maalumu ya kukusanyia taka hivyo kusababisha wananchi kujikusanyia taka mahali popote pale.

Mheshimiwa Spika, pamoja na Sheria ya Mazingira kuzipa Mamlaka za Serikali za Mitaa jukumu la kusimamia taka ngumu, Serikali za Mitaa nyingi zimeshindwa kumudu na halijapewa uzito. Kamati inashauri Serikali izipunguzie Serikali za Mitaa jukumu hili na iunde mamlaka yenye nguvu chini ya Wizara inayosimamia Mazingira, mamlaka itakayosimamia suala la taka ngumu nchini.

Mheshimiwa Spika, aidha, katika kukabiliana na changamoto ya kuzagaa kwa taka katika maeneo ya madampo, Kamati inaishauri Serikali itoe fedha za kujenga madampo ya kisasa katika kila mkoa.

b) Kupokea na kujadili Taarifa ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira kuhusu Hali utekelezaji wa shughuli za Mfuko wa Mazingira.

Mheshimiwa Spika, kwa miaka kadhaa sasa tumeshushuhudia Ofisi ya Makamu wa Rais imeendelea kutengewa bajeti ndogo sana kulingana umuhimu wake na majukumu inayoyatekeleza. Aidha, bajeti hii imeendelea kushuka mwaka hadi mwaka. Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira katika kukabiliana na changamoto ya ufinyu wa Bajeti iliona umuhimu wa kuanzisha Mfuko wa Mazingira ambao ulianzishwa kwa lengo la kuiwezesha kutafuta fedha kutoka maeneo mbalimbali kwa ajili ya kushughulikia shughuli za uhifadhi na usimamizi wa mazingira bila kutegemea ruzuku kutoka Serikalini.

Mheshimiwa Spika, Mfuko wa Mazingira ulianzishwa chini ya Sheria ya Usimamizi wa Mazingira ya mwaka 2004 kifungu 213. Katika mwaka wa fedha 2016/2017, Serikali kupitia bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais ilitenga shilingi **bilioni 2** kama kianziao (*Seed money*) kwa ajili ya kugharamia shughuli za mfuko. Lakini hadi kufikia Septemba, 2017 ni kiasi cha shilingi Milioni 34 tu ndio kilikuwa kimepokelewa kwa ajili ya Mfuko jambo linalopelekea kukwamisha utekelezaji wa majukumu ya Mfuko.

Mheshimiwa Spika, pamoja na uhaba wa fedha katika Mfuko bado umefanikiwa kutekeleza baadhi ya kazi na, mpaka kufikia Juni, 2017 kazi zilizokuwa zimetekelwa na Mfuko ni pamoja na kuandaa Rasimu ya Mpango Mkakati wa Mfuko wa Mazingira; kuandaa Rasimu ya Kanuni za Uendeshaji wa Mfuko; kuandaa Rasimu ya Mwongozo wa Utoaji wa Fedha kwa ajili ya miradi inayofadhiliwa na Mfuko.

Mheshimiwa Spika, Mfuko wa Mazingira unakabiliwa na changamoto nyingi zikiwepo za Ufinyu wa Bajeti; Ukosefu wa Watumishi wa kudumu wa Mfuko; Sekretarieti ya Mfuko ni watumishi kutoka Ofisi ya Makamu wa Rais ambao wana majukumu mengine ukiacha hayo ya Mfuko.

Mheshimiwa Spika, licha ya kuwa Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira kufanya tathimini na kubaini vyanzo mbalimbali vya mapato kutoka katika shughuli zinazohusu Mazingira na kuwasilisha mapendekezo hayo Wizara ya Fedha tangia mwaka 2016 bado kibali cha kupatiwa mapato hayo hakijatoka. Changamoto hizi zinachangia kiasi kikubwa kazi zilizopangwa kutekelezwa na Mfuko kutofanyika.

Mheshimiwa Spika, Kamati inashauri Serikali iharakishe mchakato wa kuruhusu tozo za Mazingira angalau kwa asilimia chache kuingia kwenye

Mfuko wa Mazingira ili kuuwezesha Mfuko kutekeleza shughuli zake kwa ufanisi.

c) Kupokea na kujadili Taarifa ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira kuhusu Hali ya Mazingira katika Mifumo ikolojia ya Milima.

Mheshimiwa Spika, Mifumo ikolojia ya milima ni chanzo kikuu cha mito mikubwa duniani, asilimia 50 ya binadamu duniani wamekuwa wakitegemea maji kutoka milimani. Aidha, milima imekuwa muhimu sana katika maendeleo ya jamii kiuchumi, milima ni hifadhi kubwa ya bioanuai (mimea na wanyama), hali nzuri ya hewa, ardhi yenye rutuba, vyakula vya binadamu na asili ya dawa na sehemu za utalii.

Mheshimiwa Spika, Hali ya mazingira katika Mifumo Ikolojia ya milima ni mbaya na iko hatarini kupoteza bioanuai yake kutokana na ukuaji mkubwa wa mahitaji na matumizi ya rasilimali zake. Kwa mfano, milima Mkoani Iringa ilikuwa imefunikwa na misitu mizito ya miyombo lakini kwa sasa imepungua sana kutokana na shughuli za kibinadamu.

Mheshimiwa Spika, utunzaji wa Mifumo ikolojia ya milima una faida kubwa ukizingatia kuwa takwimu zinaonyesha kuwa asilimia 50 ya binadamu wanaishi katika maeneo ya milima na kufanya shughuli zao za kimaendeleo katika maeneo hayo.

Mheshimiwa Spika, Kamati inashauri Serikali kuongeza jitihada katika kisimamia utekelezaji wa Sheria ya Usimamizi wa Mazingira ya Mwaka 2004 ili kutunza maeneo ya Mifumo Ikolojia ya Milima na kuhakikisha kuwa shughuli za binadamu zinanzofanyika katika maeneo hayo ni endelevu. Aidha, utekelezaji wa Sheria hii uende sambamba na Elimu ya uhifadhi wa Mazingira,

hivyo basi Ofisi iwezeshe kifedha ili iweze kutekeleza zoezi la kutoa elimu ya Mazingira.

d) Kupokea na kujadili Taarifa ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira kuhusu Binadamu na Hifadhi Hai (Man and Biosphere Reserve).

Mheshimiwa Spika, Binadamu na Hifadhi Hai (*Man and Biosphere Reserve*) ni program ya kimataifa ambayo ipo chini ya Shirika la Umoja wa Mataifa la Elimu Sayansi na Utamaduni UNESCO iliyoanzishwa miaka ya 1970 kufuatia kongamano lililoandaliwa na UNESCO -1968 kujadili hali halisi na changamoto za maeneo lindwa. Hifadhi hai ni njia ya hali ya juu ya uhifadhi wa maeneo ambayo yanatambulika kimataifa katika program hii, maeneo hayo yanaweza kuwa baharini au nchi kavu. Dunia nzima kuna hifadhi hai 651 katika nchi 120 ikiwemo Tanzania.

Mheshimiwa Spika, katika ngazi ya kitaifa Program ya Binadamu na Hifadhi Hai inasimamiwa na Baraza la Taifa la usimamizia wa Mazingira NEMC kwa kushirikiana na Kamati ya Kitaifa ya Binadamu na Hifadhi Hai. Zoezi la kuainisha maeneo ya hifadhi hai hapa nchini lilianza mwaka 2008 ambapo yaliainishwa maeneo mbalimbali na zoezi hili lilifanywa na Kamati ya Kimataifa ya Hifadhi Hai.

Mheshimiwa Spika, Kwa nchi ya Tanzania maeneo ya Hifadhi Hai ni Ngezi-Vumawimbi Nature Forest Resot iliyopo Pemba na hifadhi ya Taifa ya Ras ya Jozani-Chwaka iliyopo Unguja; Saadani National Park (SANAPA); Mnanzi Bay Ruvuma Estuary; Mlima Kilimanjaro - Amboseli (Tanzania na Kenya); Kimisi/Burigi- Akagera (Tanzania na Rwanda); Mifumo ikolojia ya Malagarasi ecosystem (Tanzania na Burundi); na Selous – Niasa (Tanzania na Mozambique).

Mheshimiwa Spika, Pamoja na zoezi hilo la uteuzi wa maeneo ya hifadhi hai kuanza mwaka 2008 lakini mpaka sasa ni maeneo mawili tu ndio yameweza kukidhi vigezo vya kimataifa na kufanikiwa kuingia katika Hifadhi hai za kimataifa

Mheshimiwa Spika, Hifadhi Hai zikiwa kama moja ya rasilimali za nchi ina faida zake ambazo ni; uhifadhi maeneo hayo na kuyapatia ulinzi kunahamasisha uhifadhi wa bioanuai zetu ambazo hutumika Kusaidia na kuhamasisha shughuli za kitafiti, mafunzo, ufuatiliaji na kubadilishana taarifa; Kuchoche maeneo ya binadamu kijamii na uchumi ambayo ni endelevu kiikolojia; hutumika kama mpango wa matumizi bora ya ardhi; Hifadhi hai zinaiwezesha nchi kufahamika na kujitangaza kimataifa; na Kushiriki katika mtandao wa dunia wa binadamu na Hifadhi hai katika kubadilishana taarifa, uzoefu na ujuzi.

Mheshimiwa Spika, Tanzania ni mshiriki wa Mtandao wa Afrika wa kuhifadhi bioanuai (Network of African Biosphere Reserve) na inapaswa kulipa gharama za ushiriki na kuchangia mfuko wa AfriBio Fund lakini haijaweza kulipa ada hiyo. Jambo hili linaonyesha kuwa Serikali ya Tanzania haijalitilia maana ni suala la uhifadhi wa bioanuai na hivyo kuikosesha nchi fursa ya kupata fedha kutoka katika Mfuko huu kwa ajili ya kutekeleza shughuli za uhifadhi.

Mheshimiwa Spika, Kamati inashauri kuwa ili kuhakikisha wakazi wa maeneo yanayozunguka Hifadhi Hai zetu wanashiriki katika kulinda hifadhi zetu, Serikali inatakiwa kuanzisha program mbalimbali za kuishirikisha jamii katika zoezi hili, na pia watoe huduma ambazo zinatokana na uhifadhi huo kwa jamii inayozunguka hifadhi jambo ambalo litawapelekea kuona faida ya kuyahifadhi maeneo hayo na kuwafanya waendeleo kuyahifadhi kwa bidii.

Mheshimiwa Spika, Tanzania ni nchi iliyobarikiwa sana katika suala la rasilimali, tuna hifadhi lindwa nyingi sana lakini mpaka sasa ni hifadhi nne (4) tu ndo zimefanikiwa kuingia katiaka Hifadhi Hai. Kamati inaishauri Serikali iongeze jitihada na kuhakikisha maeneo mengi ya hifadhi lindwa yanaingia katika utaratibu wa Hifadhi Hai ili tuweze kunufaika na utaratibu huo.

e) Kupokea na Kujadili Taarifa ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira kuhusu maendeleo ya Bonde la Kihansi na Matarajio ya Taifa katika Mradi huu.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata maelezo juu ya Bonde la Kihansi na Mradi wa uhifadhi wa Bonde la Kihansi. Kamati pia ilipata fursa ya Kutembelea Bonde la Kihansi na kujionea Utekelezaji wa Mradi wa kuhifadhi Bonde la Kihansi- *Kihansi catchment Convention Management Project* (KCCMP).

Mheshimiwa Spika, mradi huu unahusu usimamizi wa rasilimali maji katika dakio na ushirikishwaji wa jamii katika kutunza mazingira. Mradi huu unahusu unasimamia rasilimali maji katika bonde la Kihansi, utunzaji wa bioanuai, shughuli mbalimbali za maendeleo za kijamii na mafunzo kwa jamii, zinazopakana katika Bonde la Kihansi na ufuatiliaji na usimamizi wa miradi.

Mheshimiwa Spika, bonde hili ni chanzo kikubwa cha maji kwa uzalishaji wa umeme, pia ni muhimu kiikoloji maana rasilimali za misitu/upumuaji wa hewa ukaa na shughuli za kilimo na mifugo zianafanyika katika eneo hilo.

Mheshimiwa Spika, Katika kutekeleza mradi huu NEMC na Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira hufanya kazi kwa kushirikiana na wadau mbalimbali wa mazingira wakiwemo Wizara ya Maliasili na Utalii, Taasisi ya Utafiti na Wanyamapori (TAWIRI), Wizara ya Maji na Umwagiliaji, Ofisi ya Bonde la

Rufiji, Wizara ya Kilimo na Uvuvi, TANESCO, Taasisi ya Utafiti na Udhhibiti wa Viuatilifu Tanzania na Toledo and Brox Zoological Society, chuo kikuu cha Dar es Salaam na Sokoine.

Mheshimiwa Spika, Serikali imepata ufadhili wa dola za kimarekeani 5.98M ili kutekeleza mradi wa kuhifadhi mazingira ya bonde la Kihansi na mradi huu utatekelezwa kwa miaka mitano toka 2013 hadi 2017. Mradi unasimamia shughuli zote zinazohusu utunzaji wa wa vyanzo na rasilimali maji kwa lengo la kuhakikisha uwepo wa maji kwa matumizi mbalimbali ambapo bonde la Kihansi lina vyanzo vya maji 901 toka katika wilaya ya Mufindi, Kilolo na Kilombero na kati ya vyanzo hivyo ni asilimia 27 tu ndo imefanikiwa kuhifadhiwa na vilivyobaki havijahifadhiwa.

Mheshimiwa Spika, mradi unakabiliwa na changamoto kadhaa ikiwa ni pamoja na; uwelewa mdogo wa wananchi kuhusu uhifadhi wa mazingira na vimbe wengine ambapo wananchi wanaamini kuwa Serikali inapoteza fedha kwa kutunza na kuhifadhi bioanuai (mfano chura wa Kihansi); ongezeko la idadi wa wayu na shughuli za uchepushaji maji katika vyanzo vya maji ya binde la Kihansi;

Mheshimiwa Spika, changamoto nyingine ni pamoja na ukosefu wa mpango mkakati mzuri ambao utaruhusu shughuli zote zifanyikazo katika Bonde la Kihansi kuendelea na shughuli zake na kutunza mazingira hayo (kilimo-upande wa juu wa mto na uzalishaji umeme- upande wa chini wa bonde); matumizi makubwa ya kemikali kwenye kilimo ambazo huathiri ubora wa maji na maisha ya baadhi ya viumbe hai hasa chura wa Kihansi;

Mheshimiwa Spika, changamoto nyingine ni kukosekana kwa mpango/mkakati endelevu baada ya ufadhili wa sasa wa wadau wa mazingira kutoka nje kumaliza mkataba wao. Kamati inashuri Serikali itenge fedha kwa

ajili ya mradi huu na wanufaika kama TANESCO watoe tozo kiasi kwa ajili ya uhifadhi wa bonde la Kihansi.

f) Kupokea na kujadili Taarifa ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira kuhusu Usimamizi wa Mazingira katika Ukanda wa Pwani.

Mheshimiwa Spika, athari za mabadiliko ya tabianchi zinazidi kujidhihirisha katika maeneo mengi ya Dunia na hapa nchini pia. Maeneo ya Pwani ya Jiji la Dar es salaam ni miongoni mwa maeneo ambayo athari za mabadiliko ya Tabianchi zinazidi kuongezeka na zinadhihirika, athari hizi ni kama mafuriko, kumomonyoka kwa udongo kutokana na kuongezeka kwa maji ya bahari na kuongezeka kwa magonjwa ya kuambukiza.

Mheshimiwa Spika, kwa kuliona hili Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira ilifanya jitihada za kuanzisha Mradi wa Kujenga Uwezo wa kukabiliana na mabadiliko ya Tabianchi. Utekelezaji wa Mradi ulianza Novemba, 2012 na ulitarajiwa kuisha Oktoba, 2017. Mradi unatekelezwa kupitia Shirika la Umoja wa Mataifa la Mazingira (UNEP), maeno ya Mradi ni Obama/Ocean Road, Kigamboni, Bungoni, kata ya Buguruni, Mibulani-Mtoni, Salenda bridge, Kunduchi, Mbweni na Ununio.

Mheshimiwa Spika, shuguli zianazotekelezwa katika Mradi huu ni ujenzi wa ukuta wa Ocean road na Kigamboni; ujenzi wa mitaro ya Buguruni, Ilala, Mtoni na Temeke; kurudisha matumbawe katika eneo la Bahari ya Hindi (Eneo la Sinda); kutoa mafunzo kuhusu Nishati safi; na kurudisha mikoko ya mwambao wa Pwani ya Bahari ya Hindi. Bajeti ya kutekeleza mradi ni Dola za Kimarekani 3,489,482. Utekelezaji wa shughuli hizi unaendelea.

Maheshimiwa Spika, katika kutekeleza Mradi huu Ofisi inakabiliana na changamoto kadhaa ambazo ni pamoja na utupaji wa taka ngumu na

utiririshaji wa maji machafu kwenye mitaro; nyumba za makazi kujengwa karibu sana na mitaro hivyo kuwafanya watupe uchafu na kuziba mitaro; utofauti wa mwinuko katika makutano ya barabara inayosababisha maji kutuama (Mfano makutano ya Barabara ya Temeke-Mbagala na Kilwa); ukataji haramu wa Mikoko katika maeneo mengi pamoja na uvuvi haramu; na ung'oaji wa mikoko inayopandwa kabla haijakuwa kwa lengo la kuhujumu zoezi.

Mheshimiwa Spika, changamoto ya mabadiliko ya tabianchi sio jambo la kutania ni kweli Mradi huu unatakiwa kutekelezwa kwa Jitihada sana. Lakini Serikali haijaonyesha kulitilia mkazo sana na badala yake kuacha Mradi huu muhimu kutekelezwe kwa Ufadhili kwani katika maenoa ambayo wamepanga kutekeleza Serikali hawapeleki fedha kwa wakati jambo linalipelekea kuchelewa utekelezaji wake.

Mheshimiwa Spika, Ni Imani ya Kamati kuwa kuanzishwa Mfuko wa Mazingira na kuupa ruhusa ya kukusanya mapato kwa asilimia ndogo kutoka katika shughuli zote zinazohusu Mazingira kutaipunguzia Serikali majukumu mengi yahasuyo utunzaji wa Mazingira.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali ikamilishe zoezi la kuanzishwa kwa Mfuko wa Mazingira kwa kuipatia ile *Seed Money* na kutoa kibali kwa kodi zitokanazo na Shughuli za mazingira kuingia katika Mfuko huu.

g) Kupokea na kujadili Taarifa ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira kuhusu hatma ya Viwanda vya mifuko ya Plastiki nchini kutokana na utekelezaji wa agizo la kutotumia mifuko ya plastiki.

Mheshimiwa Spika, mifuko ya plastiki imekuwa maarufu sana kutokana na kuwa imara, kuuzwa kwa bei nafuu na kupatikana kiurahisi jambo linayoipelekea kuwa chaguo la wengi. Kutokana na sifa hizo imepelekea kuwa na ongezeko la uzalishaji na matumizi yake. Usimamizi wa taka za mifuko ya plastic hasa katika maeneo ya mijini ni changamoto hasa kutokana na utupaji hovy wa taka hizo. Bado hatujapata mpango madhubuti wa kuzirejelesha taka hizi hata viwanda vinavyozalisha bidhaa hizi bado hazijafanikiwa katika zoezi hilo na kati ya Viwanda 46 ni viwanda kumi (10) tu ndio vinamifumo ya kurejesha taka hivyo badala yake zinatupwa na kuzagaa hovy mitaani.

Mheshimiwa Spika, kutokana na changamoto ya kudhibiti uchafuzi na athari za kimazingira zinazotokana na mifuko ya plastiki nchi nyingi ziliamua kudhibiti/kupiga marufuku matumizi ya mifuko ya plastiki. Katika Jumuiya ya Afrika Mashariki, mpango wa kupiga marufuku matumizi ya mifuko ya plastiki ulianza kutekelezwa mwanzoni mwa miaka ya 2000. Bunge la Jumuiya ya Afrika Mashariki mnamo mwezi Julai, 2017 lilipokea na kupitisha muswada wa Sheria ya kupiga marufuku Matumizi, Uzalishaji, Uingizaji na Uuzaji wa mifuko ya plastiki katika Jumuiya ya Afrika Mashariki wa Mwaka 2011. Tanzania imeunga mkono mswada huu na utanza kufanya kazi baada ya kutiwa saini na wakuu wa nchi za Jumuiya hii.

Mheshimiwa Spika, athari za kimazingira zitokanazo na taka za mifuko ya plastiki ni kuwa; asilimia kumi (10) tu ya mifuko inayozalishwa ndiyo inachakatwa iliyobaki huishia kuzagaa katika mazingira; huelea kwenye maji na hewa na kusafiri umbali mrefu ambapo katika kuzagaa huko huishia kuliwa

na wanyama na ndege; hugaribu mandhari ya miji; huathiri uwezo wa kuoza na uchakataji wa taka; na huziba mifumo ya majisafi na majitaka.

Mheshimiwa Spika, uzalishaji wa mifuko ya plastiki hapa nchini ni mdogo sana mfano kwa mwaka 2016 takwimu zinaonyesha kuwa tulizalisha tani 73.6 wakati takwimu za TRA zinaonyesha kwa mwaka 2016 ziliingizwa tani 1354.38 za mifuko ya plastiki. Hivyo basi kuruhusu matumizi ya mifuko ya plastiki ni kuruhusu nchi yetu kuwa soko la bidhaa hiyo. Nchi nyingi zimekwishapiga marufuku matumizi ila uzalishaji unaendelea kwa ajili ya kuuza nje ya nchi zao. Mfano Kenya wamepiga marufuku matumizi ya bidhaa hii lakini uzalishaji bado unaendelea kwa ajili ya masoko ya nje ya nchi.

Mheshimiwa Spika, udhibiti wa taka za plastiki imekuwa changamoto sana, ni ushauri wa Kamati kuwa Serikali ihamasishe wawekezaji kuwekeza katika Viwanda vya kurejelesha taka za plastiki. Aidha, katika kupiga marufuku uzalishaji na matumizi ya mifuko ya plastiki, viwanda vinavyozalisha bidhaa hii vipewe muda wakubadili teknolojia na kuzalisha bidhaa mbadala ya hii. Mfano mifuko ya nguo na karatasi au mifuko itakayo oza baada ya muda mfupi.

Mheshimiwa Spika, kupiga marufuku matumizi ya mifuko ya plastiki ni fursa kwa taasisi ya SIDO na TIRDO kushirikiana na wajasiriamali kubuni bidhaa mbadala ya mifuko ya plastiki.

h) Kupokea na Kujadili Taarifa Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira kuhusu Taarifa ya Utekelezaji wa Utekelezaji wa majukumu Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira kwa nusu ya kwanza (Mid year) ya mwaka wa fedha 2017/2018;

Mheshimiwa Spika, Katika mwaka wa fedha **2016/2017** Ofisi ya Makamu wa Raisi - Mazingira iliidhinishiwa jumla ya Shilingi **14,817,377,437.00** kwa ajili ya kutekeleza majukumu yake. Kati ya fedha hizo, Shilingi **8,028,925,000.00** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na Shilingi **6,788,452,437.00** ni kwa ajili ya miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, upatiakanaji wa fedha za Ofisi ya Makamu wa Rais – Mazingira, kwa ajili ya matumizi mengineyo (OC) na miradi ya maendeleo sio wa kuridhisha Mfano kati ya Shilingi **6,788,452,437.00** zilizotengwa kwa ajili ya miradi ya Maendeleo ni Shilingi **1,061,079,990.00** tu ndizo zilizopokelewa ambapo ni sawa na asilimia **15.63** jambo hili hupelekea kukwamisha utekelezaji wa mipango ya Wizara kwa wakati.

Mheshimiwa Spika, pamoja na ukosefu wa fedha, Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira kwa kushirikiana na Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira wameendelea kutekeleza masuala mbalimbali katika kuhakikisha wanaendelea kusimamia Hifadhi ya Mazingira, mambo yaliyotekelezwa ni pamoja na; kusimamia uzingatiaji na utekelezaji wa Sheria ya Mazingira kwa kutoa mafunzo kwa wakaguzi wa mazingira kuhusu miongozo katika kufanya kaguzi za kimazingira; kuendelea kutoa elimu ya mazingira kwa kuendesha vipindi mbalimbali vya redio, TV, na warsha mbalimbali; kuendelea kutekeleza Mradi wa Mabadiliko ya Tabianchi katika maeneo ya Dar es Salaam, mradi huu unatekelezwa kwa fedha za ufadhili; na kuandaa miradi mipya inayohusu Mikataba ya Kimataifa ya Mazingira.

Mheshimiwa Spika, Baraza la Taifa la Usimamizi na Uhifadhi wa Mazingira linakabiliana na changamoto mbalimbali ikiwa ni pamoja na gharama kubwa wa TAM zinazotozwa na baraza na kulalamikiwa na wadau, Baraza limewasilisha mapendelezo ya namna ya kuzipunguza gharama hizo; na ujenzi wa majengo na uendeshaji wa shughuli mbalimbali ndani ya mita 60 kinyume na Sheria; na Uhaba wa wafanakazi, vitendea kazi na Ofisi.

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira na Baraza la Taifa la Uhifadhi na Usimamizi wa Mazingira wameendelea kutekeleza majukumu yake kwenye mazingira magumu ya kibajeti. Tumeshuhudia Bajeti ya Ofisi hii muhimu ikiwa ndogo sana na bado haipelekwi kwa wakati jambo linalopelekea kukwama kwa miradi mingi ya Mazingira. Kwa kuzingatia umuhimu wa kutunza mazingira, Kamati inaishauri Serikali kuitenga Bajeti ya kutosha ili iweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.

- i) Kupokea na Kujadili Taarifa Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira kuhusu Hali ya Mazingira katika maeneo ya viwanda na Migodi pamoja na hatua zilizochukuliwa na Serikali kudhibiti mazingira ya maeneo hayo.**

Mheshimiwa Spika, hali ya mazingira katika maeneo ya Viwanda na Migodi si ya kuridhisha na hii ni kutokana na kiwango kidogo cha uzingatiaji wa Sheria na kanuni za Mazingira. Kwa mujibu wa ukaguzi uliofanya kuanzia mwaka 2015 hadi 2017 ni asilima 30 ya viwanda na asilimia 4 tu ya migodi ndio vinazingatia sharia na maelekezo ya kuimarisha hali ya usafi na uhifadhi wa mazingira. na hii ni kutokana na kutokuwa na vifaa vya kuhifadhi taka na mfumo usioridhisha wa uondoshaji wa taka ngumu zinazozalishwa katika maeneo hayo.

Mheshimiwa Spika, Changamoto za kimazingira zilizojitokeza katika maeneo ya Viwanda na Migodi ni;- ukiukwaji wa mashariti yaliyoainishwa kwenye vyeti vyeti vya mazingira; baadhi ya Viwanda na migodi kuanzishwa karibu na maeneo ya migodi kuanzishwa karibu na maeneo ya makazi ya watu; uhifadhi duni wa taka hatarishi; utoaji wa hewa yenye vumbi kinyume na kanuni za mazingira; utupaji holela wa taka ngumu kwenye mazingira; utoaji wa kelele na mitetemo Zaidi ya viwango vilivyobainishwa kwenye kanuni za mazingira;

Mheshimiwa Spika, utiririshaji wa majitaka katika maeneo ya viwanda na migodi ni changamoto nyingine, baadhi ya viwanda na migodi havina mitambo ya kutibu majitaka aidha imeharibika au hawaitumii makusudi na hivyo kutiririsha maji yenye kemikali kwenye mazingira kinyume na sheria. Changamoto nyingine ni mitetemo inayotoka katika shughuli za viwandani na uchimbaji wa madini, hali hii inachangiwa Zaidi na ukaribu wa makazi ya watu na shughuli hizi.

Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na changamoto hizo Ofisi inachukuka hatua mbalimbali zikiwemo;- kutoa amri za mazingira kwa mujibu wa Sheria, hapa hutoa amri kwa wamiliki wa kiwanda kutekeleza masharti ya mazingira, amri ya urejeleshaji wa mazingira na amri ya kusitisha shughuli zenye madhara makubwa kwa mazingira; kupeleka mahakamani viwanda na migodi iliyokiuka sharia na kukaidi amri za mazingira; kutoza faini viwanda na migodi inayokiuka sharia na kanuni za mazingira; kuendelea kutoa elimu kwa wenye viwanda na migodi kuhusu uzuiaji na udhibiti wa uchafuzi wa mazingira, wajibu wao katika kuhifadhi mazingira namatakwa ya sharia ya Usimamizi wa mazingira ya mwaka 2004 na kanuni zake; na kusitisha shughuli za uzalishaji kwa viwanda na migodi hadi wanapofanya marekebisho stahiki kama inavyoamrisha kwenye amri zao.

Mheshimiwa Spika, hali ya mazingira katika maeneo ya viwanda na mazingira si yakuridhisha kabisa, jitihada za dhati zinatakiwa katika kusimamia maeneo hayo. Ofisi ya Makamu wa Rais ina wajibu wa kusimamia maeneo haya lakini hayajawezeshwa vya kutosha.

j) Kupokea na Kujadili Taarifa ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira kuhusu utekelezaji wa Mkakati wa Kuhifadhi Mazingira ya Bahari, Fukwe na Maziwa.

Mheshimiwa Spika, nchi yetu imebarikiwa rasilimali kubwa ya maji inayokadiriwa kufikia kilometa za mraba 62,000 sawa na asilimia 6.5 ya eneo lote la nchi, ukubwa huu unajumuisha bahari, mito mikubwa na midogo na mabwawa. Maeneo haya yanakabiliwa na changamoto ya uharibufu wa mazingira kutokana na shughuli za kibinadamu na mabadiliko ya Tabianchi.

Mheshimiwa Spika, maeneo ya ukanda wa pwani, Bahari, Maziwa, Mito na Mabwawa yana umuhimu mkubwa kiuchumi na kijamii. Bahari na ukanda wa pwani ni muhimu kwa shughuli za utalii, usafirishaji, utengenezaji wa chumvi na kilimo cha mwani; Shughuli hizi hutoa ajira kwa wakazi wa pwani na kuwaingizia kipato; maeneo ya pwani ni muhimu kiikolojia kwa viumbe waishio baharini; Bahari zetu zina rasilimali kubwa sana ya samaki ambao pia hutoa ajira kupitia uvuvi; mito na maziwa ni chanzo kikubwa cha maji kwa matumizi ya manyumbani na viwandani, katika shughuli za umwagiliaji, usafirishaji na uzalishaji umeme.

Mheshimiwa Spika, Sababu zinazopelekea mazingira na rasilimali ya fukwe za bahari, maziwa, mito na mabwawa kuharibika ni pamoja na;- utekelezaji wa sheria hasa tafsiri ya mita 60 na tika chanzo cha maji; rasilimali zipatikanazo katika bahari, maziwa, mito na mabwawa kuwa chanzo kikubwa cha kujipatia kipato kwa wananchi wa maeneo ya pwani; usimamizi hafifu wa

utekelezaji na uzingatiaji hafifu wa sheria zinazohusu hifadhi na usimamizi wa mazingira; kamati za mazingira kwenye maeneo ya vijijini kuwa na uelewa mdogo wa masuala ya mazingira; ukosefu wa program ya pamoja za kusimamia rasilimali za maji zinazovuka mipaka (mfano hifadhi ya maziwa kama ziwa Jipe); na kuendelea kutumia rasilimali ya majikwa upande wa nchi ya Kenya kwa kujenga mabwawa manne bila kuzingatia mahitaji ya nchi yetu.

Mheshimiwa Spika, changamoto kuwa katika usimamizi wa maeneo ya Bahari, maziwa, Mito na Mabwawa ni utekelezaji wa Sheria za usimamizi wa maeneo hayo hususani Sheria ya Mita 60, tafsiri ya mita 60 haijaeleweka kwa watu walio wengi jambo linaloleta changamoto katika utekelezaji wake. Kamati inashauri kuwa Serikali iendeele kutoa elimu na tafsiri sahihi ya sheria hii.

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa Sheria ya Mita 60 umekuwa ukisimamiwa kwa baadhi ya shughuli na watu tu kwani tumeendelea kushuhudia makazi na shughuli mbalimbali zikikiuka sheria hii kwa kuendelea kufanyika katika maeneo hayo bila kuchukuliwa hatua yoyote. Kamati inaendelea kuisitiza kuwa utekelezaji wa Sheria hii usibague watu au shughuli Fulani tu.

2.2 UKAGUZI WA MIRADI YA MAENDELEO

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu kanuni ya 98 (1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge toleo la Februari, 2016, inazitaka Kamati za Kisekta kutembelea na kufanya ukaguzi wa utekelezaji wa miradi iliyotengewa fedha na inatekelezwa na Wizara inazozisimamia.

2.2.1 Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha Kwa Mwaka Wa Fedha 2016/2017

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ziara ya kutembelea baadhi ya miradi ya maendeleo kwa lengo la kujionea hali halisi na hatua zilizofikiwa katika utekelezaji wake ambapo kamati ilitembelea Mradi namba **6260** unaojulikana kama *NDC-Industrial Park (TAMCO-Kibaha)*, na Mradi Mradi namba **5301** wa *Climate Change Adaptation Programme* ambao ni mradi wa Ujenzi wa ukuta katika Ukanda wa Pwani na Zanzibar kwa ajili ya kukabiliana na ongezeko la usawa wa bahari linalosababishwa na mabadiliko ya tabianchi.

a) Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji

Mheshimiwa Spika, Katika mwaka wa fedha wa 2016/2017, Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji, Fungu **44** iliidhinishiwa shilingi **9,000,000,000** kwa ajili ya kutekeleza mradi namba **6260** unaojulikana kama *NDC-Industrial Park (TAMCO-Kibaha)*. Mradi huu ni kwa ajili ya ujenzi wa maeneo ya Viwanda.

Mheshimiwa Spika, Mradi huu unatekelezwa chini ya Shirika la Maendeleo la Taifa (NDC). Jukumu la Shirika la Maendeleo la Taifa katika kuanzisha miradi ya aina hii ni kutafuta ardhi ya Mradi, kujenga miundombinu inayohitajika na kuvutia wawekezaji kwa ajili ya kujenga Viwanda katika

maeneo hayo. Lengo la Shirika ni kuendeleza eneo hilo kwa ajili ya ujenzi wa viwanda vipya tisa (9)

Mpango wa matumuzi ya ardhi katika eneo la TAMCO lenye ukubwa wa ekari **230** ni kutumia hekari 95 kwa ajili ya Viwanda vya nguo na Mavazi ekari 64 Viwanda vya Kuungankisha magari na mitambo mbalimbali, ekari 43 Viwanda vya Kibaiolojia na Vifaa tiba, ekari 5 kwa ajili ya mabwawa ya kutibu maji taka, ekari 5 kwa huduma mbalimbali za uzalishaji na ekari 18 kwa ajili ya Barabara na maegesho ya magari.

Mheshimiwa Spika, hatua iliyofikiwa katika utekelezaji wa mradi ni kukamilika kwa mpango wa matumizi ya ardhi (*Land Use Plan*) na upimaji wa viwanja kulingana na Mpango ulioidhinishwa na Mamlaka husika (*Cadastral Survey*). Pia usanifu (*Engineering design*) wa matangi ya maji safi, mabwawa ya maji taka na mfumo (*Network*) wa kusambaza maji safi na kukusanya taka umekamilika. Kwa upande wa barabara, usanifu umefanyika kwa kipande cha urefu wa Km 1 ambapo sehemu yanye urefu wa meta 400 tayari imejengwa kwa kiwango cha lami mpaka kilipo kiwanda cha Viuadudu (*Biolarvicides*).

Mheshimiwa Spika, Mradi unahitaji kiasi cha Shilingi **Bilioni 16.4** kwa ajili ya kukamilisha miundombinu ya barabara, kituo cha kupozea umeme, mtandao wa nyaya za kusambaza umeme, matanki ya kuhifadhi maji safi, mabwawa ya kutibu maji yaliyotumika na mitandao ya mabomba kwa ajili ya kusambaza maji safi na kukusanya maji taka.

Mheshimiwa Spika, kukamilika kwa mradi huu ni kivutio kikubwa kwa ajili ya uwekezaji kwani eneo hili la Viwanda lipo katika barabara kuu ya Dar es salaam Morogoro hivyo ni rahisi kusafirisha malighafi kwenda katika eneo hili na kusafirisha bidhaa kuelekea sokoni.

Mheshimiwa Spika, Changamoto za utekelezaji wa mradi huu ni ukosefu wa fedha jambo linalokwamisha utekelezaji wake. Kamati inaishauri Serikali kupeleka fedha zilizosalia kwa ajili utekelezaji wa mradi huu ili uweze kukamilika kwa wakati kama ilivyopangwa.

b) Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira, Kamati ilipata fursa ya kutembelea mradi wa Mradi namba **5301** wa *Climate Change Adaptation Programme* ambao ni mradi wa Ujenzi wa ukuta katika Ukanda wa Pwani na Zanzibar kwa ajili ya kukabiliana na ongezeko la usawa wa bahari linalosababishwa na mabadiliko ya tabianchi. Katika Mradi huu Kamati ilipata fursa ya kutembelea eneo la Pangani-Tanga na Oceanroad-Dar es Salaam.

Mheshimiwa Spika, Mradi huu kwa upande wa mto Pangani unajumuisha urefu wa meta **950** kwa upande wa Kaskazini yaani Pangani Mjini na meta **660** upande wa Bweni. Ujenzi wa ukuta huu ulianza rasmi tangu tarehe 01 Machi, 2017, Mkandarasi aliyepewa kazi hii ni DEZO Civil Contractors. Mradi huu unakisiwa kugharimu kiasi cha Shilingi **2.4** bilioni mpaka kukamilika kwakwe, ulianza rasmi tarehe 01 Machi, 2017, chini ya Mkandarasi DEZO Civil Contractors.

Mheshimiwa Spika, Asilimia **90** ya fedha za Mradi ni fedha za wafadhili na Asilimia 10 ni fedha za ndani, fedha za wafadhili zimekwishatolewa ambazo ni kiasi cha Shilingi **2.4** bilioni ambazo zimeanza kutekeleza mradi kwa upande wa Pangani Mashariki, asilimia **10** ya fedha za ndani ambazo zinatekeleza mradi kwa upande Pangani Magharibi bado hazijatolewa. Mradi huu ulikuwa unakadiriwa kukamilika Novemba, 2017 iwapo mipango yote ingekwenda kama ilivyokuwa imepangwa.

Mheshimiwa Spika, kutokamilika kwa ukuta wa mto wa Pangani kumechelewesha juhudi za kuanza mchakato wa kuanza Upembuzi Yakinifu kwa upande wa PANGA DECO ambapo hali yake ni mbaya na eneo hili la ufukweni mwa mji wa Pangani ni hatarishi kwa maisha ya wanadamu kwahiyo zinahitajika juhudi mahususi ili kukabiliana na athari hizo.

Mheshimiwa Spika, Utekelezaji wa mradi huu kwa upande wa Pangani Magharibi unategemea fedha za ndani ambazo bado hazijapelekwa hivyo kuchelewesha utekelezaji wake. Kamati inashauri Serikali ipeleke fedha za bajeti ya ndani asilimia **10** ya fedha zote za mradi ili utekelezaji usikwame kwani kutokamilika kwa mradi huo kuendelea kuhatarisha maisha ya wakazi wa eneo hilo kwani makazi ya watu yapo karibu sana na ufukwe.

Mheshimiwa Spika, Kamati pia ilipata fursa ya kukagua utekelezaji wa Mradi wa Mabadiliko ya Tabianchi kwa eneo la *Ocean Road*. Hali ya utekelezaji wa Mradi inaendelea vizuri Mkandarasi amekwisha anza kazi baada ya kupata fedha za wafadhili kutoka *Adaptation Fund*. Kamati inapongeza hatua ya Wizara ya kuamua kutafuta wafadhiri na kuutekeleza mradi huu kwa haraka. Kwani utekelezaji wa mradi huu utasaidia kukabiliana na kupungua athari za mabadiliko ya tabia ya nchi yanayosababisha ongezeko la kina cha Bahari yetu.

Mheshimiwa Spika, kutokana na ziara za ukaguzi wa miradi ya maendeleo, Kamati ilishauri kuwa Serikali itoe kipaumbele katika utekelezaji wa miradi ya uhifadhi wa Mazingira kwa kutenga fedha za kutosha lakini pia fedha hizo zitolewe kwa wakati. Kwa Mfano Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira mpaka kufikia tarehe 30 Januari, 2017 ilikuwa haijapokea kiasi chochote cha fedha kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo jambo linalokwamisha utekelezaji wa Miradi hiyo.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali kuwa pamoja na nia yake nzuri ya kusimamia uhifadhi wa Mazingira nchini, iangalie namna ya kuongeza bajeti ya Mazingira. Jambo hili litawezesha kutekeleza shughuli za uhifadhi wa mazingira kwa wakati kwani **usipoziba ufa utajenga ukuta**.

2.2.2 Kutembelea shughuli za Viwanda (kiwanda cha Saruji cha Tanga)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitembelea shughuli za Viwanda kwa lengo la kujionea mafanikio na changamoto yao katika uendeshaji wa Sekta ya viwanda.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitembelea katika kiwanda cha Saruji Tanga (Tanga Cement PLC) na kueleza baadhi ya changamoto zinazowakabili na hizi ni changamoto kubwa kwa Tanga Cement na Viwanda Vingine vya Cement:-

- **Kutokuwepo kwa nishati ya Umeme ya uhakika na yakutosha.**

Mheshimiwa Spika, kukatika mara kwa mara kwa nishati hii muhimu kunawapunguzia uwezo wa kuzalisha lakini pia kunasababisha uharibifu wa malighafi na mitambo. Aidha, aaeneo mengine umeme hauna nguvu ya kutosha (low voltage) hivyo kusababisha kusuasua kwa shughuli za Viwanda.

- **Kuzuia uingizaji wa Makaa ya Mawe kutoka nje ya nchi**

Mheshimiwa Spika, Serikali imezuia kuagiza makaa ya mawe kutoka nje ya nchi wakati yaliyopo hayatoshelezi mahitaji. Hatua hii imeongeza bei ya Makaa ya mawe ya yanayozalishwa hapa nchini. Kutokana na gharama ya upatikanaji wa makaa ya mawe ya ndani ya nchi imepelekea makaa ya mawe kuchangia asilimia **70** ya gharama zote za kuzalishaji wa Saruji hivyo kuongeza sana gharama za uzalishaji. Aidha, miundombinu ya kusafirisha malighafi hiyo ni duni sana na inasababisha gharama kubwa.

2.3 SEMINA NA MAFUNZO KWA WAJUMBE WA KAMATI

Mheshimiwa Spika, Wajumbe wa Kamati walihudhuria Semina kwa lengo la kuwajengea uwezo. Semina hizo ni pamoja na:-

2.3.1 Semina ya Uchambuzi wa Bajeti

Mheshimiwa Spika, Semina hii iliendeshwa na Mradi wa **Legislative Support Program** uliopo chini ya Ofisi ya Bunge. Katika Semina hizo Wajumbe walijifunza namna ya kuchambuzi Bajeri za Wizara, pia walipewa muongozo wa Uchambuzi wa Miswada na muongozo wa Ushirikishwaji wa Wadau katika kazi za Kamati.

2.3.2 Semina kuhusu utunzaji wa Mazingira

Semina hii iliendeshea na Shirika la **Heifer International** ambapo wajumbe walipata fursa ya kuufahamu mradi wa kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi unaotekelezwa na shirika hili. Mradi huu ni Mradi shirikishi unaolenga kuboresha hali ya maisha ya wananchi vijijini kwa kupitia mikakati endelevu ya kupambana na Mabadiliko ya Tabianchi.

Mheshimiwa Spika, mradi huu unaitwa Igunza Eco Village na unatekelezwa katika kata tatu za wilaya ya Igunga-Mkoani Tabora. Katika Mradi huu kuna miradi midogo mbalimbali inayotekelezwa ili kuifanya jamii iache kufanya shughuli zinazochosha uharibifu wa mazingira. Miradi hiyo ni kama utengenezaji wa majiko bunifu ambayo yanatumia kuni kidogo hivyo kupunguza ukataji miti kwa ajili ya kuni, miradi ya ufugaji wa kuku ba ng'ombe wa maziwa, ujenzi wa miundombinu ya Biogas, mradi wa upandaji miti na ufugaji samaki. Miradi hii licha tu ya kuongeza kipato kwa wananchi pia inatunza mazingira.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI, USHAURI NA MAPENDEKEZO

Mheshimiwa Spika, ni kwa muda mrefu sana Kamati tangu ilipoundwa mwaka 2015 imekuwa ikiishauri Serikali kukutana na wadau wa Sekta Binafsi ili kujadiliana na kushauriana namna ya kukuza Sekta za Viwanda, Biashara na Uwekezaji nchini.

Mheshimiwa Spika, Kamati inachukua fursa hii kuipongeza Serikali kwa kulifanyiakazi jambo hili na kuanza utaratibu wa kukutana na wadau mara nne kwa mwaka na kusikiliza changamoto zao, kuzifanyia kazi na baadae kuleta mrejesho kwa wadau kwa zilezilizofanyiawa kazi. Hii ni jambo nzuri hongera kwa Serikali.

Mheshimiwa Spika, Kamati pia inaendelea kuipongeza Serikali kwa kukubali kuondoa Kodi ya VAT kwenye huduma ya mizigo inayopitia Bandari ya Dar es Salaam. Hii imeongeza sana ufanisi wa utoaji mizigo Bandarini na imeongeza shehena ya mizigo inayopita Bandari ya Dar es Salaam.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaunga mkono juhudi za Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira katika kusimamia Sheria za utunzaji wa Mazingira ya Viwandani na Migodini. Aidha, Kamati inashuri Baraza la Taifa na Uhifadhi na Usimamizi wa Mazingira kufanya ukaguzi wa mara kwa mara ili kulinda na kuhifadhi Mazingira.
KINGA NI BORA KULIKO TIBA.

Mheshimiwa Spika, pamoja na pongezi hizi kamati inaendelea kuishauri Serikali kuyashughulikia ipasavyo masuala yafuatayo;-

i) Kusimamia na Kufufua Viwanda vilivyobinafsishwa

KWAKUWA, ni jukumu Wizara ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji kufutilia na kuhakikisha Viwanda vilivyobinafishwa vinafanya kazi na kuleta ajira na mapato na huduma za bidhaa na kuchukua hatua kwa vile ambavyo bado havizalishi na vingine vimebadili matumizi.

HIVYO BASI, Kamati inaishauri Serikali kuhakikisha wahusika wanatekeleza Mikataba ya ununuzi na Serikali kuchukua hatua kwa watakaobainika kukiuka.

ii) Wingi wa mamlaka za Udhibiti

KWAKUWA, Mamlaka za udhibiti ni muhimu katika kuhakikisha bidhaa inayoingia sokoni inakidhi viwango stahiki,

NA KWAKUWA zipo Mamlaka nyingi za udhibiti ambazo ushirikiano wake ni hafifu,

HIVYO BASI, Kamati inashauri Serikali kuendeleza kasi katika kutekeleza mpango wa kuziunganisha mamlaka zinazofanya kazi zinazolingiliana. Mfano TBS, TFDA, FCC, FIRE, OSHA, TRA na nyingine nyingi.

iii) Malimbikizo ya marejesho ya Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT refund)

KWA KUWA, wawekezaji walio wengi wanalalamikia ucheleweshaji wa TRA katika kurejesha kodi ya Ongezeko la Thamani (*VATrefund*)

NA KWA KUWA, kutorejeshwa kwa kodi VAT mapema kunawapunguzia Mitaji na uwezo wa kujiendesha,

HIVYO BASI, Kamati inaishauri Serikali kufanya marejesho ya kodi hiyo kwa wakati.

iv) Upungufu wa Bajeti katika Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira

KWA KUWA bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira haitoshelezi katika kapambana na kasi ya uharibifu wa Mazingira nchini,

NA KWA KUWA Mfuko wa Mazingira ndiyo kimbilio katika kutekeleza jukumu hilo lakini unakabiliwa nachangamoto ya ufinyu wa bajeti,

HIVYO BASI, Kamati inaishauri Serikali kuwa tozo mbalimbali zinazohusu Mazingira ziingizwe kwenye Mfuko wa Mazingira angalau kwa asilimlia chache ili kuuwezesha kutekeleza majukumu yake kikamilifu.

v) Agizo la Serikali kupiga marufuku matumizi ya Mifuko ya Plastiki

KWA KUWA mifuko ya plastiki ina mchango mkubwa kwenye suala la uharibifu wa mazingira nchini,

NA KWA KUWA, Kamati iliagiza Serikali kuchukua hatua za makusudi ili kufikia muafaka wa jambo hili na wamiliki wa viwanda vya plastiki,

HIVYO BASI, Kamati inaendelea kusisitiza kuwa Serikali itekeleze agizo la kupiga marufuku matumizi ya mifuko ya plastic kutoka nje ya nchi na baadae viwanda vya ndani ili kuondoa kabisa matumizi ya mifuko ya plastic (TOTAL BAN). Kamati inashauri Serikali kulifanyia kazi suala la upatikanaji wa viwanda vya mifuko mbadala kwa haraka.

vi) Upungufu wa Nishati ya Umeme

KWA KUWA Nishati ya umeme ni muhimu katika ujenzi wa Uchumi wa Viwanda,

NA KWA KUWA Tanzania bado ina upungufu wa Nishati hii muhimu kwa ajili ya maendeleo,

HIVYO BASI, kamati ianpongeza mipango na juhudi mbalimbali inayoendelea hivi sasa sambamba na hilo inaisisitiza Serikali kuharakisha utekezaji wa mipango hiyo ya kuongeza Nishati ya umeme nchini ukiwemo mradi mkubwa wa Stiegler's Gorge na miradi mingine ya gesi.

vii) Serikali kutokuwa na Mipango Madhubuti ya kuendeleza Miradi ya Mazingira inayotekelezwa na Wafadhili

KWA KUWA, Miradi mingi ya maendeleo hususani ya mazingira kwa sehemu kubwa inatekelezwa na Wafadhili,

NA KWA KUWA, Serikali haina mipango madhubuti ya kuiendeleza mara baada ya muda wa utekezaji wa miradi hiyo unapomalizika.

HIVYO BASI, Kamati inaishauri Serikali ihakikishe kabla ya miradi hii kuisha imejenga uwezo wa ndani wa kuiendeleza.

viii) Benki ya Uwekezaji Tanzania (TIB)

KWA KUWA Benki ya Uwekezaji Tanzania (TIB) ndio benki muhimu inayotegemewa na sekta ya Viwanda, Biashara na Uwekezaji katika kutoa mikopo,

NA KWA KUWA benki hii ni muhimu kwa mustakabali wa Tanzania ya Viwanda, **HIVYO BASI** Kamati inaishauri Serikali kuipatia TIB fedha ya mitaji ya kutosha ili watanzania wafaidike na azma ya Tanzania ya Viwanda kwa kuwapatia mitaji ambayo itawasidia kuanzisha na kukuza biashara zao na kujenga viwanda na kuongeza thamani ya mazao.

ix) Kuanzishwa kwa utaratibu mpya wa ulipaji kodi wa electronic tax stamp

KWA KUWA, TRA inakusudia kuanzisha utaratibu mpya ulipaji kodi wa *electronic tax stamp* kwa ajili ya kukusanya kodi viwandani vya vinywaji ambao Kamati inaona utaratibu huo unaweza kuwa na changamoto nyingi katika utekelezaji wake.

HIVYO BASI, Kamati inaishauri Serikali iangalie upya mfumo huu kabla ya kuanza utekelekezaji.

x) Upatikanaji wa Vibali vya kutoa Sukari ya Viwandani Bandarini na nyongeza ya kodi ya asilimia 15

KWA KUWA, wawekezaji wanalalamikia upatikanaji wa Vibali vya kutoa Sukari ya Viwandani Bandarini na urejeshwaji wa nyongeza ya kodi ya asilimia 15 kwa Sukari hiyo.

HIVYO BASI, Kamati inaishauri Serikali iandae utaratibu rafiki wa uingizaji na utoaji wa Sukari ya Viwandani Bandarini na kurejesha kwa wakati asilimia 15 ya kodi ya kuingiza Sukari ya viwandani. Aidha, kamati inawashauri wafanya biashara wawe waaminifu kwa Serikali katika kutoa taarifa za uzalishaji na kodi. Taarifa ambazo zitasaidia katika kufanya uhakiki na kupata vibali vya Sukari ya Viwandani kwa wakati.

xi) Utekelezaji wa Mradi wa Kurasini Logistic Centre

KWA KUWA, Mradi wa Kurasini Logistic Centre ni moja ya miradi ya kielelezo na unatarajiwa kuchochea ukuwaji wa Viwanda,

NA KWA KUWA, utekelezaji wa mradi huu umechukua muda mrefu sana takribani miaka saba (7),

HIVYO BASI Kamati inashauri Serikali kuchukua hatua za makusudi kuutekeleza mradi huu ambao utaleta tija kwa wataanzania ikiwemo kuwapatia ajira, unafuu wa bidhaa na Serikali kupata kodi mbalimbali.

xii) Utekelezaji wa Mradi wa kufufua kiwanda cha matairi cha General Tyre

KWA KUWA, Serikali bado haina mpango madhubuti wa kutekeleza Mradi wa kufufua kiwanda cha General Tyre ambacho kingeweza kutoa ajira na kuokoa fedha nyingi za kigeni zinazotumia katika kuagiza matairi ya magari.

HIVYO BASI, Kamati inaendelea kusesitiza Serikali iweke mazingira rafiki ili wawekezaji waje kushirikiana na Serikali kufufua kiwanda hicho. Mahitaji ya matairi katika nchi yetu ni makubwa sana hivo kukosekana kwa kiwanda hiki Serikali inapoteza mapato mengi kwa kuagiza matairi yote kutoka nje ya nchi.

xiii) Usimamizi wa Sheria ya Mazingira

KWA KUWA, wawekezaji wengi hawazingatii sheria ya mazingira na hivyo kuwa hatarishi kwa Mazingira na binadamu,

NA KWA KUWA wanaofanya hivyo wanatumia vibaya dhana ya Tanzania ya Viwanda.

HIVYO BASI, Kamati inaishauri Serikali kusimamia kikamilifu sheria zilizopo katika kudhibiti uharibifu wa Mazingira unaofanywa na wenye viwanda nchini, kwani suala la uhifadhi wa Mazingira halina mjadala. Aidha, kamati inawashauri wenye viwanda na migodi kufuata na kutii Sheria za Mazingira ambazo zikizingatiwa tutatunza mazingira na kulinda afya za Watanzania.

SEHEMU YA NNE

4.0 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, napenda kukushukuru tena kwa kunipa fursa hii ya kuwasilisha Taarifa ya Kamati kuhusu utekelezaji wa majukumu yake hadi kufikia Januari, 2018.

Mheshimiwa Spika, naomba nitumie fursa hii kutoa pongezi nyingi kwa **Mheshimiwa John Pombe Magufuli**, Rais wa Jamuhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kutekeleza azma ya Tanzania ya Viwanda. Kamati inaunga mkono juhudi zake na itaendelea kutoa ushirikiano ili azma hiyo itimie. Aidha, Kamati inawashauri watendaji wengine wa Serikali kuendana na kasi ya Mheshimiwa Rais katika kutekeleza azma ya Tanzania ya Viwanda na kuondoa urasimu usio wa lazima katika taasisi mbalimbali zinazosimamia Viwanda, Biashara na Uuwekezaji.

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee naomba kuwashukuru Wajumbe wote wa Kamati ya Bunge ya Viwanda, Biashara na Mazingira, kwa kutekeleza majukumu yao kwa uadilifu wa hali ya juu. Aidha, nawashukuru na kuwapongeza kwa ushirikiano waliutoa katika kuandaa Taarifa hii mpaka kukamilika kwake. Naomba kuwatambua kwa majina yao kama ifuatavyo;-

	Mwenyekiti
i. Mhe. Suleiman Ahmed Sadick, Mb	
ii. Mhe. Vicky P. Kamata, Mb	Mjumbe
iii. Mhe. Salim H. Turkey, Mb	Mjumbe
iv. Mhe. Kalanga J. Laizer, Mb	Mjumbe
v. Mhe. Dkt Dalaly P. Kafumu, Mb	Mjumbe
vi. Mhe. Khatib S. Ally, Mb	Mjumbe
vii. Mhe. Tauhida C. Gallos, Mb	Mjumbe
viii. Mhe. Munira M. Khatibu, Mb	Mjumbe
ix. Mhe. Anthony C. Komu, Mb	Mjumbe

x.	Mhe. Godbless J. Lema, Mb	Mjumbe
xi.	Mhe. Lameck O. Airo, Mb	Mjumbe
xii.	Mhe. Hawa S. Mwaifunga, Mb	Mjumbe
xiii.	Mhe. Balozi Dkt Diodorus B. Kamala, Mb	Mjumbe
xiv.	Mhe. Jesca D. Kishoa, Mb	Mjumbe
xv.	Mhe. Mbarouk S. Ali, Mb	Mjumbe
xvi.	Mhe. Mussa R. Sima, Mb	Mjumbe
xvii.	Mhe. Anatropia L. Theonest, Mb	Mjumbe
xviii.	Mhe. Faida M. Bakar, Mb	Mjumbe
xix.	Mhe Ibrahim H. Raza, Mb	Mjumbe
xx.	Mhe. Abdulaziz M. Abood, Mb	Mjumbe
xxi.	Mhe. Raphael M. Chegeni, Mb	Mjumbe
xxii.	Mhe. Sylvestry F. Koka, Mb	Mjumbe
xxiii.	Mhe. Gimbi D. Massaba, Mb	Mjumbe
xxiv.	Mhe. Martha M. Mlata, Mb	Mjumbe
xxv.	Mhe. Joyce J. Mukya, Mb	Mjumbe
xxvi.	Mhe. Eng. Ramo Makani, Mb	Mjumbe
xxvii.	Mhe. Getrude Rwakatare, Mb	Mjumbe
xxviii.	Mhe. Shamsia Azizi Mtamba, Mb	Mjumbe

Mheshimiwa Spika, naomba pia nitumie fursa hii kuwashukuru na kuwapongeza Mawaziri na Manaibu Waziri wote wa Wizara zilizochini ya usimamizi wa Kamati, pamoja na Makatibu Wakuu, Watendaji wote wa Wizara na Taasisi chini ya Wizara husika kwa ushirikiano walioipa Kamati kwa kipindi cha mwaka mzima, kwa kufika mbele ya Kamati na kutoa ufafanuzi mara zote walipohitajika.

Mheshimiwa Spika, napenda kumshukuru Katibu wa Bunge, Ndg. Stephen Kagaigai, kwa ushirikiano akitoa kwa Kamati na kuhakikisha inatekeleza majukumu yake kiukamilifu. Pamoja na yeye, namshukuru Mkurugenzi wa Idara ya Kamati za Bunge, Ndg. Athuman Hussein, Mkurugenzi Msaidizi Sehemu ya Fedha Ndg. Michael Chikokoto, Makatibu wa Kamati hii, Ndg. Wilfred Magova na Bi. Zainab Mkamba pamoja na wasaidizi wa Kamati Ndg. Pauline Mavunde na Ndg. Mwimbe John, kwa kuratibu vyema Shughuli za Kamati na kuhakikisha Taarifa hii inakamilika.

Mheshimiwa Spika, sasa naliomba Kutoa Hoja kwamba Bunge lako Tukufu liipokee na kuijadili taarifa hii na hatimaye kukubali maoni, ushauri na mapendekezo ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara na Mazingira.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

Mhe. Suleiman Ahmed Saddiq, (Mb)

MWENYEKITI

KAMATI YA BUNGE YA VIWANDA, BIASHARA NA MAZINGIRA

2 Januari, 2018